

Ce bi imeli take pogoje...

Gospodarska zbornica Slovenije se pritožuje, da je gospodarstvo v tej republiki najslabše opremljeno in da je kadrovska struktura v njem, v primerjavi z drugimi republikami, prepričljivo slaba. Verjamem, da je vse to točno, toda intenzivno premišljeni kolikšen bi bil nacionalni dohodek v Sloveniji, če bi imelo nje-
no gospodarstvo take pogoje kot jih imajo v drugih republikah.

Večernje novice — 1. VII. 1970

Občinski »čistilci«

Občinska skupščina v Vrnjački banji je ustanovila posebno motorizirano skupino, ki odvažajo gradbeni material, pripravljen za zidanje hiš na črno, se pravi v nasprotju z urbanističnim načrtom. Tistih 300.000 dinarjev, kolikor jih je treba za letno vzdrževanje od zseh zasovražene skupine, so le majhen problem v primerjavi z »družbeno psihološkimi« težavami, ki nastanejo, kadar je treba podreti že zgrajeno hišo.

Tovariš — 30. VI. 1970

**Vsak deseti —
Jugoslovan**

Ob montažni liniji, s katere prihajajo dieselski motorji za kamione in avtobuse, skoraj prevladujejo jugoslovanski jeziki. To ni čudno, da je tamkaj zbranih nekaj več naših delavcev, ki so se odločili za delo v Nemčiji, saj je v uimskih tovarnah pri Deutsu od kakih 10.000 zaposlenih kar 1040 Jugoslovanov. Menda je med njimi največ Bosancev.

Delo — 27. VI. 1970

**Lahko bi pospešili
zamenjavo**

Nimamo še dovolj strokovnih kadrov, toda imamo jih toliko, da bi bilo mogoče pospešiti zamenjavo na odgovornih mestih. Razporeditev kadrov je v mnogih primerih ostanek prejšnjega stanja v proizvodnji, to je nižje stopnje razvoja, oziroma tistih časov, ko smo imeli drugačne proizvodne programe, drugačno tehniko in drugačno splošno kvalifikacijo zaposlenih.

Politika — 1. VII. 1970

Zaščitimo pravo vino!

Problem, ki vse bolj in bolj prihaja do izraza, je 400.000 jugoslovanskih alkoholikov, to je prav toliko, kot je letno porodov. Žgana pijača, ki jo potrošimo v Jugoslaviji, velja 300 milijard starih din. Nisem proti zmernemu trošenju vina, sem pa proti temu, da vsak za svojim voglom kuha žganje. In kakšna so ta žganja? Zadnji čas je, da zaščitimo sortna vina in nekaj storimo proti vsesplošni žganjekuhi. Saj so možnosti za kontrolo, tudi za kontrolo vinske proizvodnje. Pišemo o veliki jesenski porabi sladkorja, ne ukrenemo pa ničesar. Le sadjarji in vinogradniki naj bi kuhali žganje, ne pa tisti, ki odkupujejo gnilo sadje in potem predelano v žganje na široko prodajajo s velikimi zasluži.

Eden odgovorov na šest vprašanj dr. Aleksandra Nardinu

Tovariš — 30. VI. 1970

Riba — pri repu diši

Ljudje niso brez vzroka rekli: riba pri glavi smrdi. Prav tako ni brez razloga tudi tisti rekli dodatek ironika: pri repu se diši.

Komunist — 26. VI. 1970

**Tudi na svetovnem
tržišču**

Gospodarstvo ZDA ima v Milanu samo eno, skupno poslovno predstavništvo, naša podjetja pa imajo kar — 32 trgovinskih predstavništev. Naj vidni svet, da ni prazna beseda trditve, da smo (si) konkurenčni tudi na svetovnem tržišču...

Delo — 24. junija 1970

Uvoženi natakarij...

V Budvi so za pomoč med sezonok, »uvozniki« brideset natakarij iz Češke-slovaške. Pomoč je še daleč od minimalne, če upoštevamo, da v Budvi »eto potrebuje še nad tisoč, v južnem Primorju z Dubrovnikom približno osem tisoč, a v vseh hotelih ob Jadranu nekaj nad sedemdeset tisoč kvalificiranih natakarij.

Ekonomika politika — 29. VI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIĆ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

LETO VIII
STEV.: 28
5. VII. 1970

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarje-
va—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

S seje predsedstva zveznega odbora Zveze združenj borcev

Zato ker se na zadnji seji zveznega odbora ZZB NOV niso dokončno dogovorili o predlogih za novi, pokojninski zakon, je 26. junija zasedalo predsedstvo zveznega odbora. Poleg tega je razpravljalo tudi o popisu prebivalstva, ki bo leta 1971, o zaščiti invalidov po republiških predpisih, o ureditvi Tjentišta na Sutjeski, o obiskih naših delegacij v tujini in o obiskih tujih borcevskih delegacij pri nas ter o raznih tehničnih vprašanjih.

Naš list je že pisal o predlogih, da bi povečali odstotek dohodkov, ki odražajo po njih pokojnino tudi drugim udeležencem NOV, ne samo nosilcem Spomenice 1941. Nadalje tudi da bi osebe, ki so stopile v NOV mlajše od 18 let, ter ženske izenačili z borci pred 9. septembrom 1943, prav tako pa naj bi izenačili invalide V. in VI. skupine z invalidi I. do IV. skupine.

Predsedstvo teh predlogov ni sprejelo, ker ni denarja za poplisanje pokojnin. Računajo, da b. s sprejetjem predlogov kar 84.000 borcev dobilo večje pravice, kar bi spet lahko pripeljalo do novih zahtev. Edino udeleženo španske državljanske vojne, ki so delovali nepretrgano, naj bi bili izenačeni z nosilci Spomenice 1941.

Glede popisa prebivalstva prihodnje leto naj bi tudi ZZB delovala v smeri kar se da večje demokratičnosti. Tako naj bi se

vsakdo lahko izjasnil glede lastne narodnosti. To velja zlasti za Muslimane, ki veljajo za narodnost, ne pa samo za pripadnike vere. Po drugi strani pa so tudi muslimani lahko Turki, Albanci, Makedonci itd. Podobno je nekaj odprtih vprašanj glede raznih manjših narodnostnih skupin kot so Cigani, plemena Rhomi, Torbeši v Makedoniji, Gorani na Kosovu, Rusi in Ukrajinci v Vojvodini. Kdor se ne čuti pripadnik nobenega naroda ali narodnosti bo lahko zapisal, da je »neopredeljen«.

Glede zaščite invalidov po republiških predpisih je predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV ugotavljalo stanje. Tako je ugotovilo višino invalidskega dodatka po republikah in kako so ga povečali v skladu z razvrednotenjem denarja. Zanimivo je tudi, da še 356 otrok padlih borcev dobiva posebni invalidski dodatek.

Drugače pa je obveljalo mnenje, da je bila dejavnost republik prepočasna. Edina Slovenija je sprejela ustrezne predpise leta 1968, Bosna in Hercegovina ter Srbija pa sta jih sprejeli šele letos. Na splošno pa republiški predpisi v glavnem samo sprejemajo sklepe zveznega zakona. Edino Bosna in Hercegovina je poskusila urediti zadeve družinskih invalidov — staršev padlih borcev, ki so stari, imajo pa posestva.

Komisija za vojaške vojne invalide pa je ugotovila, da nikjer invalidski dodatek ne dosega najmanjših možnih osebnih dohodkov in da tudi drugače cilj — po-

boljšanje življenjske ravni invalidov, niso dosegli. Zato predlaga vrsto ukrepov, med drugim tudi da ne bi še nadalje decentralizirali invalidske zaščite.

Samozaščita in zakon o splošnem ljudskem odporu

Na seji koordinacijskega odbora za vprašanja obrambe pri republiški konferenci SZDL so dne 30. junija razpravljali predvsem o dveh zadevah: o nalogah na področju družbene samozaščite ter o predlogu zakona o splošnem ljudskem odporu, ki naj bi ga sprejela ljudska skupščina naše republike, medtem ko je ta zakon zvezna skupščina že sprejela v začetku lanskega leta.

Kot je že v navadi, so člani odbora že prej prejeli gradivo in so zato razpravljali predvsem o tistem, s čemer se ne strinjajo ali kar so smatrali za potrebno, da bi bilo temeljiteje opisano.

Če upoštevamo, da je sodobna vojna vsak dan bolj splošna in da že zdavnaj več ni omejena samo na vojsko in na bojišče, potem lahko ugotovimo, da ima lahko vsak posameznik veliko vlogo. Sovražnik, ki se pripravlja za napad, skuša zrahljati zupanje ljudstva dežele, ki jo misli napasti, v njegovo vodstvo. Prav tako tudi skuša sprožiti spore med različnimi skupinami prebivalstva, predvsem pa si skuša ustvariti kar se da bolj temeljito podobo o pripravi na obrambo.

Zato ljudstvo vsake dežele, ki hoče obvarovati svojo neodvisnost, mora skrbeti za to, da so viražniku onemogoči razdiralno dejavnost in obveščevalno delo. Včasih se je s tem delom ukvarjala samo posebna služba, ki je imela razne naslove, lahko je bilo tudi več organizacij s podobnimi nalogami. Te so morale tesno sodelovati, vsako nezdruženo tekmovanje se je navadno hudo maščevalo.

Med našo osvobodilno vojno, ki pomeni veliko in dragoceno izkušnjo za vseljudski odpor, smo pri nas prvič dosegli, da je bil vsak pristav OF tudi bolj ali manj uspešen obveščevalec. Posebno v Ljubljani, kjer je deloval v vsakem odboru po en obveščevalec, ki se je ukvarjal s tako imenovano »masovno obveščevalno službo«.

Razumljivo je, da se tudi pri nas ne bomo odedli pri samozaščiti vodstva posebnih služb, ki so zato strokovno usposobljene. Toda doseči je treba, da se vsak naš človek čuti odgovornega in po svoje prispeva k onemogočanju razdiralnega dela in vohun-

stva. Zato je nujno potrebno množice seznaniti z načini sovražnikovega delovanja, potem pa jih pravilno usmerjati, da se vna ne bi izrodila v vsestransko sumničenje. To bi pomenilo za razvoj naše demokratičnosti resno oviro. Predlog zakona o splošnem ljudskem odporu vsebuje vrsto pomembnih izhodov.

Pri nas naj bi se z obrambnimi nalogami ukvarjala vrsta organizacij in ustanov. Zato je nujno potrebno stalno usklajevanje vseh dejanj in hotenj. V obrambnih pripravah pa ima prav vsaka organizacija, služba in ustanova svoj pomen. Naj omenimo samo šolstvo, kjer bi morali mladi ljudje pridobiti poleg patriotske zavesti tudi prva in temeljna spoznanja o načinih obrambe. Zato bi morali prosvetni delavci stalno in pri vsakem predmetu govoriti tudi o obrambnih zadevah. Posebno važne pa so revolucionarne in borbene tradicije. Pri poku se bo treba nujno čimprej usmeriti na nov način podajanja zgodovine NOB, ki ne sme biti več črno-bel.

V obrambnih pripravah bi morali dati mladinskim organizacijam več pristojnosti, veljave in odgovornosti. Skoraj vsem organizacijam pa bi morali veliko materialno pomagati. Taka organizacija kot je je naprimer taborniška lahko zelo veliko prispeva k urjenju mladine. Toda prav ta organizacija se skoraj vedno in pov-

Nadaljevanje na 2. strani

Odkrili so grobnico 826 borcem NOV

Veliko spominsko slavlje v Barletti

V Barletti, majhnem mestecu pri Bariju so na dan borca, 4. julija z velikimi vojaškimi in državnimi častmi pokopali posmrtno ostanke 826 borcem NOV Jugoslavije, ki so padli ali umrli na jugu Italije. V monumentalni spominski grobnici, delu znanega zagrebškega akademskega kiparja Dušana Džamonje, so izpisana tudi imena tistih 463 borcev, katerih posmrtnih ostankov niso našli.

Slovesnega odkritja spominske grobnice našim borcem v Barletti, prve od skupnih šest, kolikor jih bo postavljenih v Italiji, so razen uradne delegacije Jugoslavije, ki jo je vodil predsednik zveznega odbora ZZB NOV Marjan Cvetković in Italije pod vodstvom podsekretarja v zunanjem ministrstvu Italije senatorja Salvatoreja Saliconija, udeležili tudi veleposlanik Jugoslavije v Italiji Srdjan Prica, več sto družinskih članov in vojni tovariši padlih in umrlih Jugoslovanov iz Slovenije, Črne gore, Bosne in Hercegovine, Hrvatske in drugih krajev,

pa tudi veliko število prebivalstva iz Barlette, Barija in drugih krajev južne Italije. Potem, ko je predsednik občine Barletta Michele Morelli s toplimi besedami pozdravil delegacije in vse prisotne, je govoril še vodja jugoslovanske delegacije Marjan Cvetković. V začetku svojega govora se je najprej zahvalil italijanski vladi za pomoč in pozornost, s katero je omogočila, da je ta spomenik postavljen na najlepšem kraju pokopališča v Barletti. Poudaril je tudi, da bo ta in druge grobnice državljanzov Jugoslavije jamstvo in ponovna zveza, med mnogimi dosedanjimi, med našimi in italijanskim narodom.

Predstavniki italijanske delegacije Salvatore Saliconi pa je naglasil, da je ta grobnica spomenik skupnih težav, ki so jih v danem trenutku zgodovine premagovali naši narodi.

Na spominsko grobnico so položili vence predsednika Tita, delegacij Jugoslavije in Italije ter mnogih drugih.

Dogodki tedna

● Na Brionih je bila deveta seja predsedstva ZKJ. Razpravljali so o gospodarskopoličnih vprašanjih v zvezi z razvojem gospodarsko premalo razvitih republik in pokrajine Kosovo. Uvodoma je govoril član izvršnega biroja predsedstva dr. Vladimir Bakarić. Na seji so sklepali tudi o sklicanju prve konference ZKJ, in izvolitvi delegatov za konferenco. Predlog je pojasnil član izvršnega biroja predsedstva Fadil Hodža.

● V Sloveniji se je mudila na tridnevem obisku delegacija štajerske deželne vlade, ki jo je vodil njen predsednik Josef Krainer. Med svojim obiskom v Sloveniji so gostje obiskali Ljubljano, kjer so bili prvi pogovori med delegacijama sosednjih pokrajin — predsednika Kavčič in Krainer sta pozitivno ocenila dosedanje sodelovanje — Bled, Velenje, Šoška da bi bilo potrebno zboljšati prometno povezavo, vključno tani, Slovenj Gradec in Maribor. Delegacija sta poudarili, s prosto carinsko cono v luki Koper in v Mariboru.

● Po sedemdnem uradnem obisku v Sovjetski zvezi se je vrnila jugoslovanska delegacija, ki jo je vodil predsednik ZIS Mitja Ribičič. V Moskvi so medtem objavili skupno poročilo o jugoslovansko-sovjetskih pogovorih. V sporočilu je med drugim poudarjeno, da sta delegaciji pozitivno ocenili razvoj sodelovanja in izrazili pripravljenost, da bi ga v prihodnje še okrepili na podlagi medsebojnega razumevanja in prijateljskih odnosov, ki temelje na načelih beograjske deklaracije in drugih skupnih dokumentov, na načelih spoštovanja suverenosti in celovitosti, enakopravnosti in nevmešavanja v notranje zadeve ter vzajemnega upoštevanja. Predsednik ZIS Mitja Ribičič je povabil predsednika ministrskega sveta SZ Alekseja Kosigina, naj uradno obišče Jugoslavijo. Povabilo je bilo z zadovoljstvom sprejeto, čas obiska pa bodo določili pozneje.

● Na povabilo CK KP Italije sta v Rim odpotovala člana izvršnega biroja predsedstva ZKJ Krste Crvenkovski in Stane Dolanc. S predstavnikoma italijanske KP se bosta pogovarjala o dejavnosti obeh partij na mednarodnem področju in o drugih vprašanjih.

● Na tiskovni konferenci ob koncu uradnih jugoslovansko-nizozemskih pogovorih, sta nizozemski zunanji minister Josef Luns in naš državni sekretar za zunanje zadeve Mirko Tepavac govorila o zelo dobrih odnosih med Nizozemsko in Jugoslavijo in sporočila, da bo predsednik SFRJ Josip Broz Tito v drugi polovici oktobra obiskal Nizozemsko.

● Po 36 dneh so ukinili izredno stanje v 11 vojvodinskih občinah ob Tisi, saj spricho vedrega vremena ni več pričakovati poplav. Enako velja tudi za Donavo. Še vedno pa bodo v veljavi vsi tehnični ukrepi za stabilnost sicer še vedno precej razmočenih nasipov.

● Po pisanju tujih časopisov bosta baje Jugoslavija in Vatikan povišali svoji diplomatski predstavništvi na raven veleposlaništev, razen v primeru nepredvidenih ovir. S tem v zvezi je menda papež Pavel VI. tudi povzdignil prvega Hrvata Nikolo Tavelića v svetnika. — Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal papežu Pavlu VI. naslednjo brzojavko: »Ob obletnici kronanja vaše svetlosti vam s posebnim zadovoljstvom prisrčno čestitam in iskreno želim dolgo življenje, zdravja in uspehov pri vašem plemenitem delu za napredek in mir v svetu.«

● Direktor ameriške banke za izvoz in uvoz Henry Kearns, ki se je nedavno mudil v Jugoslaviji, je izjavil, da se je banka začela pogajati o posojilu jugoslovanski industriji v višini 250 milijonov dolarjev. Dejal je, da je »jugoslovansko gospodarstvo doseglo takšno raven, ki opravičuje posojilo v tolikšnem znesku. Jugoslovani poslujejo moderno in lahko odplačajo posojila.« Kearns je povedal, da se je v Jugoslaviji pogovarjal o posojilu za nakup ameriške opreme za industrijo jekla, težkih gradbenih strojev, metalurškega koks in letal.

● V Luksemburgu so bili uradni pogovori o razširitvi »male Evrope« s štirimi novimi člani: Veliko Britanijo, Dansko, Irsko in Norveško. Strokovnjaki menijo, da je to zgodovinski trenutek, saj bo izid pogovora bistveno vplival na prihodnost Evrope in svetovnih dogajanj sploh. — V Berlinu pa so se že petič sestali zastopniki štirih velikih sil na zaupne pogovore, s katerimi skušajo najti rešitev za status in prihodnost Berlina, ki bi bila sprejemljivejša, kot sta sedanja.

● V poučenih krogih zatrjujejo, da sta se Zahodna Nemčija in Sovjetska zveza v načelu sporazumeli, da bosta zahtevali sprejem obeh nemških držav v Združene narode in o priznanju poveljnih meja Poljske in Vzhodne Nemčije na Odri in Nisi. Predstavnik bonške vlade ni niti potrdil niti zanikal te trditve, niti Bonn niti Moskva nista doslej objavila nobenih podrobnosti pogovora Bahra in Gromika.

● Severna Irka v zadnjem času zopet doživlja tragične dni. Na ulicah Belfasta in Londonderryja divjajo nemiri in spopadi. Po mestnih ulicah patrolirajo britanski vojaki, ukazano jim je streljati na vsakogar, ki bi bil oborožen. Zdaj je tam 8000 angleških vojakov, vendar jih bo prišlo tja še 3000. Neposreden povod za nered je bila aretacija najmlajše članice britanskega parlamenta Bernadette Devlin, ki je obtožena zaradi sodelovanja v lanskih demonstracijah. Sicer pa je to 23-letno dekle najbolj dinamični vodja irskih katolikov v boju za državljanske pravice. Britanski notranji minister Reginald Maudling, ki je dopotoval v glavno mesto severne Irske, je dejal, da Severna Irka ne bo ostala v sestavi Združenega kraljestva dlje, kot bo to »želelo« prebivalstvo te dežele. Omenil je tudi delovanje subverzivnih elementov, pri tem pa je očitno mislil na pripadnike brezpravne katoliške manjšine. Agencije poročajo, da bi bila dovolj najmanjša iskra, da eksplodira sod smodnika, v katerega je zadnje dni spremenjena vsa Severna Irka. Menijo, da se bo to zgodilo 12. in 13. julija na tradicionalnih proslavah protestantov v spomin na zmagoslavno bitko nad katoliki pri Boyneu. In tedaj bi se dosedanjim petim smrtnim žrtvam in več kot 200 ranjenim pridružile nove žrtve.

● CK KP Češkoslovaške je izključil Aleksandra Dubčka iz članstva komunistične partije. Dubček je bil od januarja 1968 do aprila 1969 prvi sekretar CK KPČ, pred tem pa več let prvi sekretar CK KPČ Slovaške. CK KPČ je prav tako sklenil, da Dubčka odpokličejo kot funkcionarja federalne skupščine in z dolžnosti veleposlanika ČSSR v Turčiji. — Italijanski generalni sekretar KP je ob tem izjavil: »Očitno je, da je v Češkoslovaški še odprta resna politična kriza. Sodimo, da te krize nikoli ni mogoče dovesti do pozitivne rešitve tako, da bi sledili pot, ki je predložena v sklepih, katere je v zadnjem času sprejel CK KPČ niti ne z zatekanjem k metodam, ki so bile predmet odkrite kritike in samokritike v mednarodnem komunističnem gibanju.«

BIVŠI BORCI IMAJO POMEMBNO VLOGO PRI UTRJEVANJU MIRU

Evropa naj bo ozemlje miru

Na povabilo zveznega odbora ZBZ NOV Jugoslavije so se v Beogradu sestali predstavniki evropskih delegacij borcev, da bi pripravili vseevropsko srečanje borcev. Posvetovanja so se udeležili predstavniki borčevskih organizacij in organizacij žrtev vojne ter vojni invalidov iz Francije, Italije, Norveške, NDR, Poljske, Romunije, ZRN, ZSSR in Jugoslavije.

Po končanem dvodnevem posvetovanju je 1. julija na Brionih sprejel predstavnike vseh navedenih organizacij predsednik republike Josip Broz-Tito in se z njimi zadržal v prijateljskem pogovoru.

V imenu udeležencev je predsednik Tita seznanil z rezultati in cilji posvetovanja predsednik zveznega odbora ZBZ NOV Jugoslavije Marjan Cvetković.

Predsednik Tito je izrazil zadovoljstvo, da je lahko pozdravil predstavnike bivših borcev in udeležence odporniških gibanj. Iz njegovih besed, ki jih je ob tej priložnosti naslovil na goste, udeležence beograjskega posvetovanja, posnemamo nekaj pomembnih ugotovitev:

● Prav tisti, ki so nosili bre-

me protifašistične vojne, najbolje vedo, kaj pomenijo strahote vojne in tudi to, da je treba storiti vse za ohranitev miru. Zato Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije poleg skrbi za naše borce veliko prispeva h krepitvi enotnosti naših narodov in prizadevanjem naše vlade v boju za mir in sodelovanje v svetu.

● Organizacije borcev evropskih držav se morajo še posebej zavzemati, da bi se zagotovil mir v Evropi in da bi čimprej prišlo do konference o evropski varnosti, kateri se nekateri krogi še vedno upirajo. V preteklosti je bila Evropa prizorišče velikih spopadov in tu je prišlo do obeh svetovnih vojn. In prav zato je treba narediti vse, da bi Evropa ostala sedaj oaza miru. Iz Evrope morajo priti pobude in prizadevanja za odstranitev obstoječih vojni žarišč in spopadov tudi na drugih območjih sveta, kakor sta Bližnji in Daljni vzhod. Evropa naj bi se odločno uprla raznim imperialističnim početjem, ki ogrožajo mir in varnost v svetu.

V tej zvezi je predsednik Tito opozoril na pomembno vlogo, ki jo imajo organizacije bivših borcev in ocenil kot zelo koristno sedanjo pobudo za sklicanje vseevropskega srečanja borcev.

Udeležencem posvetovanja je zaželel uspeh v njihovih nadaljnjih prizadevanjih za ohranitev miru. V nadaljevanju govora pa je med drugim rekel tudi tole:

● Sedanji razvoj v Evropi ne daje povoda za zaskrbljenost, ker v tem trenutku ni takih problemov, ki bi lahko resneje ovirali nadaljnji pozitivni razvoj odnosov na tem kontinentu. Zato je treba še bolj okrepiti prizadevanja za ohranitev miru in stike

med evropskimi državami, da bi se zagotovilo čim boljše razumevanje, da bi se ljudje otresli strahu pred vojno in da bi se lahko v miru še večjo vneto posvetili svojemu ustvarjalnemu delu.

● Stanje na Bližnjem vzhodu je zelo nevarno in povzroča veliko zaskrbljenost. V Indokini se nadaljuje vojna, ki so jo vsilili tudi miroljubnemu narodu Kambožde. Ta narod se je sedaj uprl in se začel boriti proti tujim agresorjem za obrambo svobode in neodvisnosti. Jugoslavija podpira njihovo borbo kakor tudi borbo drugih narodov Indokine za neodvisnost in zaradi tega je priznala vlado nacionalne enotnosti princa Sihanuka, ker meni da edino ta izraža legitimne težnje kamboškega ljudstva.

● Se nikoli niso bile težnje človeštva o miru tako izrazite kot sedaj. Zato je važno, da se vsi borijo za mir ter si prizadevajo, da bi zagotovili, da vojne nikjer več ne bo.

● Ljudje so najbolj zainteresirani za dvig standarda, zato je ekonomsko sporazumevanje, na tej podlagi vedno lažje. Sporazumevanje na tem področju pa lahko olajša tudi urejanje političnih problemov. Na svetu pa so tudi še taki, ki na stvari ne gledajo tako, a to se na žalost nanaša tudi na tiste, ki imajo največjo moč.

Po govoru predsednika Tita so se predstavniki borčevskih organizacij iz Francije, Poljske, Italije in ZF Nemčije zahvalili za sprejem in izrazili v celoti podporo svojih organizacij pobudi za sklicanje vseevropskega združenja borcev, kakor tudi zadovoljstvo z delovnimi rezultati dosedanjega posvetovanja.

Dne 4. julija je v imenu pokrovitelja prireditve predsednika Tita v Lescah pri Bledu predsednik republike skupščine Sergej Kraigher slovesno odprl peti zlet bratstva in enotnosti jugoslovanskih tabornikov. Na zletu, ki je posvečen dvajsetletnici taborniške organizacije in petindvajsetletnici osvoboditve, se je zbralo več kot šest tisoč tabornikov iz vseh republik.

Občanova beležnica

Pirovanje birokratov

Tako učeno Nežka Bezeg iz Semiča ne reče, ker je navadna proizvodna delavka v semiški Iskri, ampak se užaljeno pritožuje:

»Pet let že prosim za priznanje dvojne dobe, v seznamu odposlancev za Kočevski zbor sem navedena, pet priči sem navedla za delo v Osvobodilni fronti, pa so zahtevali še šesto in točen datum, kdaj sem postala odbornica v semiškem odboru OF. Tako se mi zdi, kot bi se hoteli v novomeškem zavodu za socialno zavarovanje norčevati iz mene in moje ga dela med vojno.«

Od aprila 1942 je bila aktivistka. Pomagala je organizirati prvi sestanek Osvobodilne fronte na Vrtači, kjer stoji zdaj njena tovarna. Potem je zbirala živež in sanitetni material za partizane, organizirala prevoze tega, šivala in prala za borce... Skratka, bila je zgledna, pogumna in požrtvovalna aktivistka. Pa saj je drugače tudi ne bi poslali na Kočevski zbor odposlancev, na katerem je zastopala vasi Sela, Kašča in Coklovica v bližnji okolici Semiča.

Deloma je te petletne birokratske vojne kriv občinski odbor

ZB NOV Črnomelj, ki je v pisnem mnenju o Bezgov izjavil, da je delala samo občasno pred kapitulacijo Italije. Zavoljo tega ji je socialno zavarovanje priznalo dvojno štetje delovne dobe le od 3. septembra 1943. Na njeno pritožbo je Zavod za socialno zavarovanje SRS odločno razveljavil in zadevo vrnil novomeškemu zavodu v ponovni postopek. Dotlej sta minili dobri dve leti, novomeški zavod pa ponovni postopek že spet zavlačuje dobri dve leti. Zdaj, ko je navedla Bezgov že šest priči, zahteva še točen datum, kdaj je postala odbornica OF. Verjetno tisti, ki so postavili to zahtevo, niso bili 1942. leta aktivisti, ker bi sicer vedeli, da si marsikateri aktivist in borec niti tako pomembnega datuma, kakor je bil začetek roške ofenzive in vseh njenih strahot, niso zapomnili. Toliko let ostane v spominu kvečjemu mesec, letni čas pomembnega dogodka, dan pa človek veliko prej pozabi.

Na nedavni jubilejni proslavi Kočevskega zbora, kamor je bila povabljen tudi Nežka Bezeg, je

bilo rečeno, da morajo vsem nekdanjim odposlancem priznati dvojno delovno dobo, ali zanje to ne velja? In zakaj ne? Vsi belokranjski odposlanci so to že dosegli, le Nežka je prikrajšana.

Ne namerava pa odnehati. Zahteva ima dve plati, ki sta zanjo enako važni: moralno in materialno. Marsikateri Semičar, ki ima manj zaslug za zmago osvobodilnega boja, prejema več borčevske pokojnine kakor Nežka osebnega dohodka za redno delo v tovarni. Mesečno zasluži 770 dinarjev (nedavno še 700 din), pravico bi imela do borčevskega dodatka, s katerim bi se ji dohodki znatno zvišali že pred tremi leti (zaposlena je šele osem let).

Seveda, tisti, ki njeno prošnjo rešujejo, niso zaradi počasnega postopka prikrajšani in — kar verjetno ni prav — tudi Nežki ne bodo ne iz svojih žepov ne iz skupnega žepa povrnil izgnanilnih borčevskih dodatkov. Ali ji bo sploh kdo povrnil ta denar?

Ma-

Besede naših dopisnikov

Notranjski borci so se zbrali v Postojni

Dne 5. julija je bila na novem parkirišču pred Postojnsko jamo osrednja slovesnost ob dnevu borca za kraško-notranjske občine. Prisotnim, med katerimi so bili mnogi nekdanji borci Notranjskega odreda ter drugih partizanskih enot, ki so se med vojno borile v tem delu Slovenije, je spregovoril predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit in uvo- doma dejal: »Zbrali smo se, da proslavimo petindvajsetletnico zmage nad fašizmom in nacizmom, da praznujemo dan borca in da se po enem letu zopet srečamo borci Notranjskega odreda, kateremu bo danes postojnska občina podelila domicil.«

Potem, ko je poudaril pomen tovrstnih srečanj, ki omogočajo izmenjavo mnenj in pogledov ter

obujanje spominov na čase »ko smo bili kot redkokdaj preje ali pozneje povezani s tovarištvom na življenje in smrt,« je spregovoril o silah napredka in miru, ki so se v zadnjih petindvajsetih letih močno okrepile. »Toda v tem zares epokalnem razvoju človeštva pa miroljubnim silam sveta kljub njihovim prizadevanjem še vedno ni uspelo odstraniti nasilja in agresije iz mednarodnih odnosov. Zato je več kot očitno, da današnji čas zahteva večjo mobilizacijo vseh miroljubnih sil in njihovo bolj usklajeno in bolj učinkovito delovanje pri ob- ravnavanju in reševanju osnov- nih mednarodnih problemov. Zla- sti je potrebno bolj usklajeno in bolj energično zoperstavljanje vseh sil miru proti pojavom agre- sije in nasilja, proti vsem obli- kam vmešavanja v notranje zade- ve in kršitve enakopravnosti. Nuj- na so večja prizadevanja za de- demokratizacijo mednarodnih odno- sov, kajti samo takšni odno- si lahko zagotovijo svetovni mir.« je dejal predsednik CK ZK Slo- venije.

Del govora je posvetil našemu urejanju odnosov s sosednji- mi državami in kot vzgled posta- vil sodelovanje med Italijo in Ju- goslavijo. »Ne smemo pa pozabi- ti, da bodo tudi v prihodnje po- membno vlogo v naših odnosih igrale narodnostne manjšine. Vedno smo upravičeno dejali, da

so manjšine most prijateljstva in sodelovanja in da se prav v od- nosu do narodnostne manjšine, zagotavljanju njenih pravic in njenega položaja najbolj zrcali stopnja pripravljenosti za razvoj in poglobljanje prijateljskega so- delovanja med dvema sosedoma,« je poudaril Franc Popit.

V nadaljevanju je spregovoril še o pomenu praznika, se spom- nil številnih žrtev med narodno- osvobodilnim bojem in v okviru tega dejal:

»Priprave za splošni ljudski od- por postajajo in morajo postati stalen družbeni napor, v kate- rega je prav, da se vključuje vse, kar je sposobno, ne glede na star- rost in spol. Utrjuje naj se za- vest, da svoboda ni enkrat za vse- lej priborjena in da se je treba zanj neprestano boriti!« Dalje je spregovoril o dolžnosti — poseb- no komunistov — v Socialistični zvezi in Zvezi mladine — da raz- vijajo tako politično, idejno in psihološko akcijo, ki bo ustvar- jala moralno-politično enotnost delovnih ljudi da bodo sposo- bi upreti se in onemogočiti raz- ne idejne in psihološke pritiske, ki so preračunani na to, da bi oslabili duh odpora in socialistič- no moralno trdnost.

»Še posebno obeležje današnje- mu zboru daje prisotnost bor- cev Notranjskega odreda; odre- da, ki so ga predstavljali no- tranjski kmetiči, gozdni in žagar- ski delavci, pa tudi drugi, ki so vzljubili Notranjsko — to čudo- vito pokrajino s čudovitimi, od- prtimi, na zunanost trdnimi, nepo- srednimi in ponosnimi ljud- mi...« pa je v sklepnih besedah dejal predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit.

Po govoru je predsednik občin- ske skupščine Postojna Miran Fajdiga, prebral odlok o podelit- vi domicila Notranjskemu odre- du, nakar so vse prisotne borce odpeljali na ogled Postojnske jame.

Športno društvo „Invalid“ vabi!

Športno društvo »Invalid« iz Ljubljane vabi v počastitev 25. ob- letnice osvoboditve na veliko vrtno veselico v nedeljo 21. juli- ja 1970 popoldan v prostore klu- ba v Malenškovi ulici v Ljublja- ni (Vodmat).

Bogat srečolov — za jedačo in pijačo preskrbljeno. Dohodek je namenjen invalid- ski športni dejavnosti. Pridite.

Odbor ŠD »Invalid«
Ljubljana

Srečanje borcev Prešernove brigade

Obveščamo vse nekdanje borce VII. SNOUB F. Prešerna, da bo srečanje in zbor brigade v nedeljo, dne 12. julija 1970 ob 10. uri v Davči pri Marinkovcu, kjer je bila pred 27. leti brigada ustanovljena.

Na svečanosti bo govoril nekdanji komandant brigade, narodni heroj, generalpodpolkovnik HRIBERNIK RUDOLF SVARUN.

V programu sodelujejo pripadniki JLA, vojaška godba, pevski zbor iz Železnikov in recitatorji. Po svečanem delu programa, bo ob glasbi plesnega orkestra JLA, tovariško srečanje.

Vabljeni so vsi borci, aktivisti NOV in prebivalci krajev, kjer se je brigada zadrževala in bojevala.

Dohod na mesto prešlave je možen preko Železnikov, z vsemi motornimi vozili.

Borci 18. SNOUB „Bazoviške“ pozor!

Brigadni odbor pripravlja — skupno z družbeno-političnimi organizacijami in domicilno občino Ajdovščina — srečanje vseh preživelih borcev brigade. **SREČANJE BO 22. JULIJA, NA DAN VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA, NA PREDMEJI.** Ob tej priložnosti bodo borci brigade dobili v dar knjigo »18. brigada SNOUB „Bazoviška“ v boju za osvoboditev!«

Ker brigadni odbor ne razpolaga z naslovi vseh bivših borcev, ne more poslati osebna vabila. Zato prosi vse, da smatrajo to obvestilo — kakor tudi obvestila po drugih časniki in RTV — kot osebno vabilo in da se srečanja polnoštevilno udeležijo. Vsi, ki nimajo lastnega prevoznega sredstva, naj se prijavijo občinskemu odboru ZZB NOV oziroma krajevnim združenjem, ki bodo orga- nizirali prevoze z avtobusi.

Slavnost brigadnega srečanja se bo začela ob 11. uri dopoldne; zaželeno pa je, da bi bili prihodi organizirani že prej, da bi se lahko pravočasno uredile formalnosti, ki so važni del tega srečanja.

Vljudno vabljeni tudi vsi drugi borci in aktivisti Primorske!

NA SVIDENJE NA PARTIZANSKI PREDMEJI.
ODBOR 18. SNOUB »BAZOVIŠKE«

Borcem Ljubljanske brigade!

Stalni odbor X. SNOUB LJUBLJANSKE želi v okviru svojega programa dela in raznih že v bližnji prihodnosti predvidenih akcij izpopolniti seznam bivših borcev bri- gade.

Vse bivše pripadnike »Ljubljanske brigade«, ki niso pre- jeli vabil za letošnjo proslavo dne 10. maja odbor zato prosi, da mu sporoče svoje naslove, vse bivše borce briga- de pa, da mu redno sporočajo morebitne spremembe svo- jega bivališča.

STALNI ODBOR
X. SNOUB LJUBLJANSKE
Ljubljana, Gorkičeva ul. 16

Tomšičevci!

16. julija poteče 28 let od ustanovitve Tomšičeve brigade. To obletnico bomo praznovali v soboto, 18. julija, v ka- sarni »Borisa Kidriča« v Šentvidu pri Ljubljani skupaj s starešinami in vojniki enote, ki goji tradicije naše bri- gade.

Začetek praznovanja bo ob 11. uri z vojaškim ceremoni- alom, ogledom bojne tehnike in zgodovinske sobe. Nato sledi tovariško srečanje v omenjeni kasarni.

Borci Tomšičeve, udeležite se polnoštevilno proslave 28. obletnice ustanovitve svoje brigade in 25. obletnice osvo- boditve.

Svoj prihod sporočite do 16. julija na telefon 23-092 ali pismeno na Odbor brigade, Ljubljana, Beethovnova 10.

ODBOR TOMŠIČEVE BRIGADE

Poizvedba

Prosim vse tovariše, ki bi kaj vedeli o usodi mojega očeta Pavla Skutnika, da mi javijo na naslov: IVAN KORENJAK, KOVINAR, p. VITANJE. — Imenovani je prišel s prvo jugoslovansko brigado iz So- vjetske zveze in se je takrat nahajal v 1. četi 1. bataljona, ranjen je bil 7. IV. 1945 v bližini Brčkega in od takrat mi njegova usoda ni več znana.

PRAKTIČNA NOVOST IZ NEMČIJE ZA TABORJENJE
spalne vreče • odeje • kapne •
IZ PLASTIFICIRANEGA PAPIRJA
odporne proti vlagi • trpežne za uporabo • izredno poceni

LJUBLJANSKA
BANKA

NOVO IME:
KREDITNE BANKE
IN HRANILNICE
LJUBLJANA

Ob tabornem ognju

Velike in Male Vrše nad Čepovanom na majhni va- loviti planoti leže na skoraj tisoč metrov nadmorske višine. To je lep kraj s prijetnim razgledom na Cer- kljanske hribe, Trnovsko - Banjško planoto, Alpe in v dolino Idrije ter sotočje Soče. Med narodnoosvobodil- nim bojem je bilo tu partizansko središče in okrevali- šče ranjencev tako imenovane premične bolnišnice; na Robu v bližini pa je delovala tudi mladinska partizan- ska tehnika »Mladost«. Po vojni so se prebivalci te par- tizanske vasi preselili v dolino, se zaposlili ali dobili zemljo v zameno. Osamljeni kmečki domovi, kar jih že ni bil požgal okupator, razpadajo... Celo tisti, ki so ga po končani vojni popolnoma obnovili. Tu je na- mreč Kmetijska zadruga Gorica uredila čredinski plan- šarski sistem kjer pasejo govedo prebivalci Čepovana tja do Avč in celo do Kanala ob Soči. Živali čuva elek- trični pastir. »Za vse drugo pa skrbi bivši borec II. pre- komorske brigade, ki je prišel sem gori zaradi miru, dobrega zraka in seveda plačila...« mi je povedal Vin- ko Rjavec. Vljudno mi je pokazal tudi pot skozi gozd do Malih Vrš, kjer živi poslednji prebivalec te vasice — osemdesetletna vdova Katarina Savle in njena odras- la hčerka Ivanka, za katero mora še vedno skrbeti. Prav zaradi tega je pred kratkim zaprosila za primer- nejše stanovanje bliže naselja, da bi ju ne presenetila zima in bolezen.

Zidovje njunega doma je še kar močno. Le slamnato streha, ki je tolikokrat gostoljubno sprejela partizane, kaže gola rebra. Sprejeli sta me v kmečki izbi, kjer visi na častnem mestu slika maršala Tita. Tudi odliko- vanje — red zasluge za narod — mi je s ponosom po- kazala in povedala da so na Vršeh prav vsi pomagali

Le rdeče hišne številke še pričajo...

partizanom in da se je veliko njih tudi borilo. Na vpra- šanje, kako živi, mi je takole odgovorila:

»Še kar gre, samo skromni morava biti. Prejemam pokojnino po možu in še njivico ob hiši in vrtiček obdelava. Težko bova zapustili dom, na katerega naju- večje toliko spominov. Pa kaj moremo! Saj ni moč do- biti niti krova, ki bi znal napraviti slamnato streho... Pa strah naju je in če pes Medo zalaja, me kar srh spreleti... Zagotovili so nama, da se bova še pred zimo

preselili na Vrta pri Čepovanu, kjer naju čaka stano- vanje...«

Z njunim odhodom bo naselje povsem izumrlo in le še rdeče hišne številke bodo pričale, da so to nekod živeli ljudje — zavedni ljudje, ki so partizanom nudili vse, kar so premogli...

JUST PERAT

Iz sgodovine revolucije in ljudskega odpora

Zločin v Žabžih pod Kojco

DNE 16. JUNIJA LETOS JE MINILO ŠESTINDVAJSET LET, KAR SO V MAVRINOVI HIŠI NA BUKOVEM — ŽABŽE UBI LI FRANCISKO GOLOB, ROZALIJO FELTRIN, ZORKO MAVRI IN FRANCISKO MLAKAR...

Vas Bukovo z zaselki Krtečne, Selce, Zabže in Laharn sameva tiho in mirno pod vznožjem 1.100 metrov visokega kopastega hriba Kojce, ki s te strani zakriva pogled na Porezen. Pod vznožjem in na obronkih tega hriba so raztresene še vasi Jesenica in Orehek ter Zakojca, rojstna vas pisatelja Franceta Bevka.

Ljudje teh vasi so dobri, delavni, skromni ter zavedni in kar je najvažnejše — tudi šestindvajsetletna italijanska okupacija jih ni uspela spremeniti. Zato so najboljši zavedni rodoljubi kaj kmalu dobili zvezo z napredno organizacijo TIGR ter v njej aktivno delali in jo širili. Eden izmed njih, ki je s tem delom nadaljeval tudi v začetku vojne, je bil Andrej Brovč-Janko. Tako mu je uspelo simpatizerje in sodelavce za organizacijo OF v teh krajih dobiti še v poletju leta 1941, ko se je kot prvi organizator vrnil iz stare Jugoslavije, kamor se je bil izselil leta 1936. Organizacija se je v teh vaseh, kljub gosti posejanosti italijanskim postojankam, hitro širila in okupatorju vlivala strah v kosti. Meseca julija 1942 je prišla z Nanosa v Gorsk vrh še tudi prva partizanska Francova četa 14 borcev, ki jo je vodil tovariš Platiša; avgusta istega leta pa prek Porezna, Novakov in Bukovega Fazanova četa 33 partizanov, ki se je kakor Francova štirinajst dni zadrževala v istem taborišču. Fazanova četa je pred odhodom na Gorenjsko obiskala še nekaj domačih fašističnih podreptnikov na Bukovem in jih kamovala. Posledica teh obiskov je bila, da so Italijani na Bukovem že avgusta 1942 postavili postojanko ter zaprli nekaj ljudi. Obe imenovani četi so domačini oskrbovali z vsem potrebnim; obleko

in hrano so aktivisti in mladinke nosili tudi iz več kot dve uri oddaljenega Cerknega, iz Štucinove in Stravsove trgovine. Meseca septembra 1942 so se partizanom priključili tudi fantje iz teh vasi in prvi med njimi je bil Janko Celik z Bukovega. Množični odhod v partizane se je začel januarja in februarja 1943, ko so ostali doma le starejši moški, ženske in otroci. Temu je sledilo vedno številnejše zapiranje svojcev in zažiganje domačij. Po kapitulaciji Italije so se imenovane vasi in zaselki na obronkih Kojce in Porezna imele za osvobodjene in tako jih okupatorska vojska prihajala na to področje le občasno. Njihovim udorom sta bili najbolj izpostavljeni vasi Bukovo in Zakojca, ki sta bili od postojank v Baški grapi oddaljeni le uro hoda. Posebno velike akcije na osvobodeno ozemlje na Cerkljanskem je okupator izvajal v začetku meseca junija 1944. V času te ofenzive, ki je trajala dober teden dni, so nemški in domobranski zločinci neusmiljeno ropali in požigali slovenske domove. Tistikrat so bile požgane vasi Šebrelje, Reka in druge ter zaprtih in pobitih več ljudi. Prizanesli niso niti starejšim ženskam. Tako so šestdesetletno Špikovo mamo iz Kojce strahovali, mučili do onemoglosti in jo zmerjali z najgršimi psovami. Namen ofenzive je bil onemogočiti partizansko gibanje, ki ga je večina prebivalcev tamkajšnjih vasi vsestransko podpirala. Med domobranci je bilo tudi nekaj domačinov, s pomočjo katerih je uspelo okupatorju zapreti nekaj najbolj aktivnih žensk v Zakojci in Žabžih.

To so bile:

Petinštridesetletna ROZALIJA FELTRIN, mati štirih otrok v starosti od šest do šestnajst let, katere mož Domenik je bil v partizanih. Z narodnoosvobodilnim gibanjem je sodelovala že od leta 1942 in bila tudi prizadeta predsednica AFŽ in članica vaškega odbora OF. V njeni hiši so se

zadrževali mnogi partizani in aktivisti. Dalje dvajsetletna ZORKA MAVRI iz Žabž, sekretarka SKOJ, ki je aktivno delala od spomladi leta 1943. Bila je organizatorica mladine, zbirala je prispevke, pripravljala hrano za partizane in jo nosila v taborišče, kjer so se le-ti zadrževali pred kapitulacijo Italije. Nobena naloga ji ni bila pretežavna. Delala je skupaj z očetom, ki so ga Nemci 8. junija zaprli v vasi Jesenice in še isti dan ustrelili. FRANCISKA MLAKAR je sodelovala v OF od 1. 1942, kakor vsa Mlakarjeva družina. Zaprli so jo 18. decembra 1942, v času, ko sta bila v partizanih že njena brata Franc-Gustelj in Lojze-Zmaj. Na isti dan je odšla v partizane tudi njena sestra Katarina-Živka. Ona in brat Franc, ki je bil aktivist od leta 1941, sta žrtvovala življenji za svobodo. Družina Mlakarjevih je bila ena izmed najbolj prizadetih v teh krajih, saj je utrpela tri žrtve. FRANCISKA GOLOB je bila, ko so jo zaprli, stara sedemdesetlet. Služila je v Trstu, kjer je bila povezana z OF. Kmalu po razpadu Italije je prišla domov, kjer je opravljala razne obveščevalne naloge in bila tudi članica AFŽ. Večkrat je hodila v Trst, kamor so jo pošiljali obveščevalci IX. korpusa.

Z aretacijo imenovanih tovarišic je okupatorju s pomočjo domačin izdajalcev uspelo zapreti nekaj tamkajšnjih najboljših aktivistk OF, na katerih je slonelo glavno breme te organizacije.

Franciško Golob so zaprli 7. junija in jo odpeljali v belogardistično postojanko v Baško grapo, kjer so jo zasiljevali in mučili. Čez dva dni so jo pripeljali nazaj na Kojco in aretirali še Rozalijo Feltrin in Franciško Mlakar ter Zorko Mavri iz Žabž. Zasliševali so jih v Mlakarjevi hiši in jih po celodnevem mučenju — skupaj z drugimi aretiranimi — s kamioni odpeljali na Reko. »Kljub mučenju nisimo ničesar izdale in prosim vas, da se tudi vi tako držite!« so dejale sotrpino.

Dne 10. junija zjutraj so jih na Reki naložili na drugi tovornjak in jih odpeljali nazaj v Žabže v dom Zorke Mavri. Družino so napodili k sosedu Abramcu. Kmalu za tem, ko so podivjanci izpraznili Mavrijevo hišo, je bilo zaslišati strašno kričanje in iz hiše se je pričel valiti dim.

Ta zločin, ki so ga nemške zveri storile nad štirimi nedolžnimi žrtvami, je boleče odjeknil v

vseh okoliških vaseh. Najbolj je bila prizadeta družina Mavri iz Žabž. Dva dni pred tem so bili namreč ubili Zorkinega očeta, njena mati pa je dva dni zatem rodila hčerko, ki ni nikoli poznala očeta. To pa je bil hkrati tudi najstrašnejši zločin, ki se je v minuli vojni zgodil pod vznožjem Kojce...

FRANC HVALA

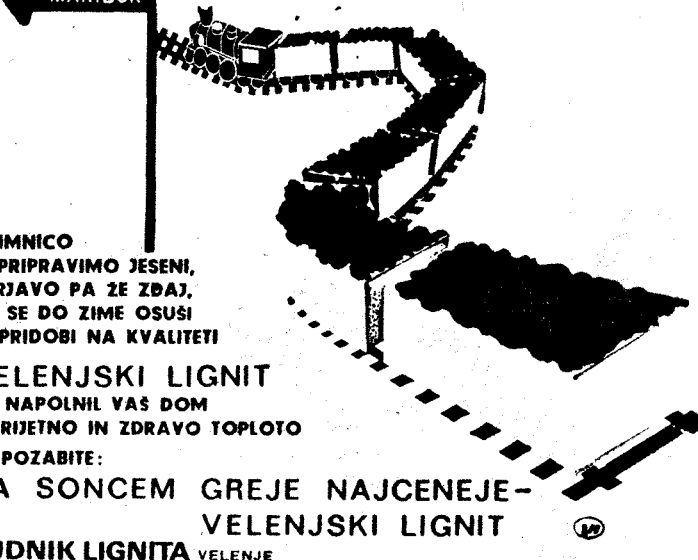
Z VARČEVANJEM PRI

KB

LJUBLJANA

DO IZPOLNJENIH ŽELJA

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

OZIMNICO SI PRIPRAVIMO JESENI, KURJAVO PA ZE ZDAJ. DA SE DO ZIME OSUSI IN PRIDOBI NA KVALITETI

VELENJSKI LIGNIT BO NAPOLNIL VAS DOM S PRIJETNO IN ZDRAVO TOPLOTO

NE POZABITE: ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE-VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

Fotografija z vprašajem

Najbrž je bilo poleti, ko so tile partizani šli skozi gozd in morda samo za trenutek posedli kar po poti, da bi se oddahnili od naporov. Pri tem jih je ujel fotograf. Toda ali je bilo to jeseni 1943 ali poleti, oziroma jeseni ali spomladi 1944, kje je bilo in kdo so tovariši na sliki, kateri enoti pripadajo — tega v muzeju ne vedo. Zato so se obrnili kot navadno spet na nas s prošnjo, naj sliko objavimo v časopisu. Morda bo kdo spoznal samega sebe? Glede »fotografije z vprašajem« v 25. številki (17. junij 1970) se nam je oglasil tovariš Marjan Vivoda iz Beograda. Skupina oficirjev na stopnicah, ki jo fotografija prikazuje, pripada štabu 7. korpusa, ki je imel tedaj svoj sedež v vasi Jama pri Dvoru pri Žužemberku. Slikani so poleti 1944 nekje na levi strani Krke. Pryl od spodaj navzgor je Franc Smrke — Jošt, funkcionar žužemberškega rajonskega odbora OF. Drugi je kapetan Viktor Senica, šef ekonomskega odseka 7. korpusa, tretji Marjan Vivoda, višji vojaški tožilec pri višjem vojaškem sodišču 7. korpusa, četrti dr. Josip Globevnik, sodnik višjega vojaškega sodišča 7. korpusa, peti major Marjan Simčič, predsednik višjega vojaškega sodišča 7. korpusa. Zadnja dva tovariši Vivodi nista znana. Torej fotografija, ki jo je posnel dr. Danilo Dolgan, ni bila posneta v Beli, temveč v Suhi krajini, nasproti Smihela. Tovariš Vivoda ima še 7 fotografij, posnetih istega dne in na istem kraju. Enake podatke glede oseb sta nam telefonično sporočila tudi tovariša Zoran Polič in Viktor Senica, le da sta ta dva mnenja, da je bila slika posneta na Stražnem vrhu.

HIGIENSKA PAPIRNA KONFEKCIJA

Faloma

Sladkogorska SLADKI VRH

emi

POLJČANE

IZDELUJEMO lestence vseh vrst in oblik
viseče svetilke
plafonjere
držajne matice vseh vrst in dimenzij
razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst
skupinske zvočne tastature
s transformatorji

IZVRŠUJEMO vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav
vse montaže strelvodnih naprav
vse storitve, spadajoče v stroko

Utrinki in odmevi

Prisrčen obisk mladine na Gori

Učenci in dijaki doma Majde Silc v Šmihelu pri Novem mestu so se nedolgo tega odpeljali na izlet v neznanost.

Prva postaja jim je bila Kočevje, kjer so si ogledali zgodovinski Seškov dom ter obudili spomine na zasedanje Zbora odposlancev slovenskega naroda v dneh 1. do 3. oktobra 1943. Skupina mladink in mladincev iz Novega mesta se je nato preoblekla v belokranjske narodne noše in prispevala prisrčen delež k pevskemu festivalu, ki je bil tega dne v Seškovem domu v Kočevju.

Kmalu zatem so se odpeljali prek Ribniške doline do Sodražice, kjer sta se jima pridružila Hinko Bratož-Oki in domačin iz Loškega potoka Bambič, ki kot prosvetni delavec živi v Ljubljani. Vsi skupaj so se odpeljali na Goro pri Sodražici. Tu jih je pričakala šolska mladina z učiteljico Lovšinovo ter mladi in stari iz vseh vasic na Gori in Raven na Blokah. Med njimi je bila tudi Ivancičeva mama, ki se je udeležila Zbora odposlancev slovenskega naroda in bila članica SNOS v Črnomlju.

Zbranim na Gori je o življenju in delu narodnega heroja Majde Silc spregovoril njen soborec Hinko Bratož-Oki. Sledil je program, ki ga je izvedla mladina iz Novega mesta. Vse točke so bile podane tako doživeto, da so se mar-

sikateremu zalesketale solze v očeh. »Odlično!« so prikazano ocenili starši Gorniki. Osemdesetletna Ivancičeva mama se je mladini zahvalila in poudarila, s kolikimi žrtvami je bilo kupljeno lepo življenje današnjega mladega rodu. Pogled ji je med govorom večkrat zastal tudi na spominski plošči, kjer so zapisana imena Majde Silc, Ivana Silca in treh njenih sinov: Cirila, Slavka ter Ivana. Vsi skupaj so potem odšli v vas Kržeti na dom Majde Silc in njeni materi izročili majhno darilo. Bila jih je vesela, čeprav jih je sprejela s solzami.

Nato so se skozi gozdove Loškega potoka in Martaloza odpeljali proti Jelenovemu žlebu, kjer je pred spomenikom velike partizanske zmage nad Italijani spregovoril Hinko Bratož-Oki. Mladinke in mladinci so postavili še nekaj vprašanj, saj jim zanimivega pripovedovanja tovariša Okija še ni bilo dovolj. Potem so se vrnili v naselje, kjer je bil pripravljen partizanski golaž in nedolgo zatem je po zeleni jasi zadonela partizanska pesem.

Prepričani smo, da bo ostal ta izlet mladini iz Novega mesta v lepem spominu. Videlo se je, da je željna spoznati kraje in ljudi ter zgodovinske dogodke našega narodnoosvobodilnega boja. Organizacija izleta zasluži vse priznanje, kar velja posebno za vzgojitelje doma Majde Silc iz Šmihela pri Novem mestu. Izlet — kakršen je bil ta — toplo priporočamo šolam in mladinskim organizacijam; izvedejo pa naj ga v sodelovanju z organizacijami ZB. PETER ŠOBAR

Na dan borca je bila v prostorih republiškega odbora ZZB NOV Slovenije skromna in prisrčna slovesnost v počastitev šestdesetletnice znanega revolucionarja in publicista Matevža Haceta. Med zbranimi so bili tudi predsednik CK ZK Slovenije Franc Popit, podpredsednik izvršnega sveta Slovenije Vinko Hafner, predsednik republiške konference SZDL Janez Vipotnik in številni soborci Matevža Haceta. »Veseli smo, da te je šestdesetletnica doletela tako čilega in zdravega, saj od tebe še veliko pričakujemo...« je slavljencu med drugim dejal predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, ki mu je izročil red zasluge za narod z zlato zvezdo, s katerim ga je odlikoval predsednik republike Tito za dolgoletno revolucionarno delo, za udeležbo v NOV in za napore v povojni socialistični graditvi.

Ne delaš prav, direktor Manfreda!

Pod naslovom »Ni prostora za upokojece« je bil v Dnevniku za upokojece objavljen sestanek, ki je močno prizadel upokojece širom po Sloveniji in odjeknil celo prek meja naše domovine.

Zakaj razburjenje?

V sestavku je bilo zapisano, da je bil 17. maja sklican množični letni sestanek upokojevcev na območju podružnice Most na Soči, ki zajema tudi po več deset kilometrov in še nekaj ur peščenja do ceste oddaljene vasi. Več kot sto upokojevcev je pri-

šlo, da bi se vsaj enkrat v letu sestali in pogovorili o marsičem. V Kulturnem domu, kamor so se bili namenili, pa zanje ni bilo prostora! Obrnili so se na direktorja hotela »Soča« Borisa Manfreda in ga prosili, če bi lahko imeli sestanek v jedilnici hotela in po končanem sestanku še zakusko — kar pa je direktor energično odklonil. Isto je napravil privatni gostilničar Skrt. Iz zadrege jih je rešil ravnatelj osemletke tovariš Edo Gale in jim odstopil šolske prostore, za kar zasluži pohvalo.

Večina udeležencev tega sestanka so člani Združenja borcev!

Mislím, da ni potrebno posebno poudarjati, da so dali ljudje iz teh krajev borcem poslednji krompirček in da je mnogo njih žrtvovalo za svobodo tudi življenja. In če bi ne bilo njih, bi verjetno tudi direktor Manfreda ne bil to, kar je!

Ljudi, ki skušajo ribariti v kalnem, je potrebno odstraniti — posebno v turističnih krajih — saj je na razpolago dosti mladih in sposobnih ljudi, ki znajo ceniti starost in žrtve borcev narodnoosvobodilnega boja. Direktor Manfreda pa se bržkone ne zaveda niti tega, da bo nekoč tudi sam upokojenec.

STEFAN OBLAK
Ivančna gorica 102

Družba jim je pomagala, potem so ji obrnili hrbet

Upam, da sem prav napisal in da se nisem zmotil. Tu mislim na nekatere stvari, o katerih pre malo govorimo, kot češ, kar je bilo je bilo in pustimo vse skupaj. Menim, da temu ni tako, ker se bo to še nadaljevalo.

Znano mi je, koliko ljudi je bilo takoj po vojni hudo potrebnih pomoči. Naša družba je takim ljudem pomagala s tem, da jim je omogočila šolanja in nudila druge ugodnosti, da ne rečem privilegije, kar je bilo tudi seveda čisto v redu in prav. Ti ljudje so bili aktivni člani naše družbe toliko časa, dokler niso prišli do lepih poklicev in zaposlitve, nekateri so postali tudi člani ZKJ. Ko pa so prišli na zeleno vejo, so naši skupnosti lepo obrnili hrbet in jih je danes težko spraviti k sodelovanju tam, kjer bi to bilo potrebno, ker se jim to zdi pod častjo, da bi »hodili med navadne kmetavzarje« in podobno. Vse bolj se med temi ljudmi pojavlja malomeščanstvo, a ne samo to, nekateri celo robantijo čez našo ureditev, če ne morejo takoj kupiti modernega avtomobila. Rad bi vedel, kaj bi rekli k temu ljudje tam na Banjski planoti ali na Kozjanskem, ki so za svojo domovino v najhujših dneh dali vse od sebe, danes pa nekateri od teh dobesedno stradajo. Ne, ti ljudje ne godrnjajo ampak so zadovoljni, če dobijo od dobrih ljudi ali od družbe par čevljev. Včasih je pri nas veljalo geslo »Kdor skupnosti ničesar ne daje, naj tudi od nje ne zahteva«. Na to smo danes že pozabili. Prav nič ne bi škodilo, če bi ga danes spet uvedli. Samo pogledati je treba kolikih takih ljudi imamo, ki so strokovno zelo sposobni, oz. so se šolali na račun družbe in so kje aktivni tudi po svojem rednem delu.

Med takimi niso redki, ki kljub dobremu standardu, še vedno hodijo na sedeže raznih organov in prosijo za pomoč, da bi imeli še več (seveda spet na račun družbe). Da nekateri ljudje so zelo nesramni in takim naj pristojni organi ne nasedejo.

Bil bi krivičen, če bi to posploševal. To nikakor ne, res pa je, da je pri nas še precej takih. Skupnost naj pomaga tam, kjer je res potrebna in naj ne podpira tistih, ki so ji obrnili hrbet brž potem, ko so postali »gospodje«.

ALBIN VIDMAR
Krajna vas, 12
p. Dutovlje

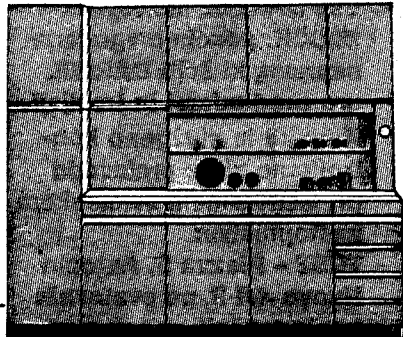
Je vse bob ob steno?

V petindvajseti številki vašega časnika, ki je izšla 17. junija letos, ste objavili prispevek Viktorja Čeha z naslovom »Neizpolnjena pričakovanja«. Popolnoma se strinjam z njegovo vsebino in prav je, da ste ga objavili. Zgodi se tudi, da se mladi na raznih proslavah norčujejo iz odlikovanj, ki jih nosimo. Naročeno nam je bilo, da si jih pripnemo na prsi; tisti, ki so nam to ukazali, pa pridejo brez njih... Je to prav? Zato mislim, da za tako stanje ne gre kriviti samo mladino! Upam, da ste razumeli, kar sem želel povedati. Pišem bolj okorno, nimam šol in invalid sem. To, kar sem zapisal danes, smo že mnogokrat povedali — pa je vse kot bob ob steno.

FRANC BRATUŠEK
Maribor, Lackova 54

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke iz kuhinje VEGA 55

Pravna posvetovalnica

Sprememba zakona o voj. vojnih invalidih

Republiški zakon o vojaških vojnih invalidih, ki dopolnjuje zvezni zakon o vojaških vojnih invalidih zlasti glede invalidskega dodatka in zdravstvenega varstva, velja od lanskega leta. Vendar so se že pokazale potrebe po spremembi zakona. V 21. številki republiškega uradnega lista od 17. junija letos je objavljen zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih. Spremembe se tičejo zneskov, zato utegnejo spremembe zadevati marsikoga.

Glede invalidskega dodatka je temeljna sprememba v tem, da cenzusi niso več določeni v zakonu, kot je bilo to doslej, temveč se drugi odstavek 3. člena glasi: »Cenzuse za redne dohodke od kmetijske dejavnosti in cenzuse za druge redne dohodke določa izvršni svet Skupščine SRS. Pri tem upošteva gibanje dohodkov z namenom, da se ohrani realna vrednost cenzusov.«

Invalidski dodatek je po novem enak razliki med delom rednih dohodkov, ki mesečno pride

na upravičenca in zneskom 410 din (doslej je bilo to nekoliko drugače urejeno). Če dva ali več souzivalcev družinske invalidnine izpolnjuje pogoje za pravico do invalidskega dodatka, se invalidski dodatek poveča za vsakega nadaljnjega souzivalca za 50 odstotkov (doslej za 30 odstotkov), za dva nadaljnja souzivalca za 100 odstotkov (doslej 60 odstotkov) itd. Invalidom, ki se sami preživljajo ali bolehalo za aktivno tuberkulozo ter uživalcem družinske invalidnine, ki se sami preživljajo, se invalidski dodatek poveča za 150 din (doslej za 100 din).

Tudi glede tega, kako se ugotavljajo dohodki so manjše spremembe: Del rednih dohodkov, ki pride na upravičenca, se dobi tako, da se skupni dohodki delijo na upravičenca, zakonca, otroke in starše, ki živijo z njim v skupnem gospodinjstvu ter na ožje družinske člane upravičenčevih otrok v istem gospodinjstvu, ki jih upravičenec ali njegov otrok preživlja. Kot dohodek od kmetijske dejavnosti se šteje katastrski dohodek preteklega leta. (Ne velja torej več dosedanje pravilo, da je kmetijski dohodek bil katastrski dohodek preteklega leta, ki je bil osnova za odmero davka, povečan za štirikrat).

Spremenjena je oskrbnina za

čas poklicne rehabilitacije. Doslej je šlo invalidom za čas poklicne rehabilitacije 250 din mesečno, zdaj jim gre 450 din mesečno. Če znaša del dohodkov, ki pride na invalida več kot je polna oskrbnina (450 din) ima invalid pravico do minimalne oskrbnine v višini 100 din mesečno. Če je invalid na poklicni rehabilitaciji izven kraja svojega bivališča se mu je oskrbnina doslej povečala za 45 din, sedaj pa se mu bo povečala za 100 din, če pa vzdržuje družino, se mu bo oskrbnina povečala za 200 din (doslej za 90 din).

Spremenjeni so tudi zneski pavalnega povračila za stroške popravil motornega vozila, ki je bilo dodeljeno invalidom I. skupine. Zneski 50 din, 60, 80, 100, 120, 140 in 160 din za posamezna leta uporabe so za 10 din večji od dosedanjih zneskov.

Prav tako je osnova za določitev regresa pri nakupu motornega vozila zvišana od dosedanjih 17.000 din na 22.000 din.

To so le nekatere bistvene spremembe zakona o vojaških vojnih invalidih. Ko bo objavljen novi zakon s prečiščenim besedilom, bomo vsebinsko republiškega zakona o vojaških vojnih invalidih v spremenjeni obliki objavili ponovno. Spremembe veljajo namreč od 1. januarja letos.

Ime ji je Lojzka Stritar

Prišel je sestradan illegalec.

Vsa družina je sedela pri pičlem kosilu in mati je dejala: »Vstanite, mi smo jedli včeraj, on pa ne; izvolite, tovariš, jejte!«

Odšle so hčerke v partizane.

Vzela je nahrbtnik, ga napolnila in dala sinu Binetu: »Čeprav si zelo mlad, bi bila sramota, če ostaneš doma; Bogdana, Zdenka, Nada in Zora pa so v hribih. Pojdi tudi ti tja in vsaj eden naj se mi vrne živ!«

Napotila se je na Primorsko, da bi videla hčerko.

»Bi nesli sporočila v Ljubljano?« so jo poprosili borci. Polno torbo pisem je nesla v Ljubljano in postala kurirka ter znana ilegalka.

Nedolgo tega je napolnila osemdeset let, pa je še vedno mladostna... Tu in tam ji kdo reče, da je tekanje po terenu, zbiranje prispevkov in raznašanje obvestil prenaporno za njena leta. »Počivajte bi bilo moja smrt!« mu odvrne in neutrudno kot mravlja dela naprej.

Zato: hvala ti, Stritarjeva mama!

Vojaška veda in tehnika

Krepitev francoske teritorialne obrambe

Ko si je francoski obrambni minister nedavno ogledoval novo radijsko oddajno postajo za vzdrževanje zvez s jedrskimi podmornicami, je povedal, da ima leta 2000 kilometrov dosega. Ob tej priložnosti je še dejal, da načrta o gradnji jedrskih podmornic, oboroženih s raketami, ne namerava spremeniti in da bo Francija v drugi polovici tega desetletja dobila pet novih jedrskih podmornic.

Dan kasneje je minister govoril udeležencem 41. kongresa Narodne zveze rezervnih oficirjev. Dejal je, da je francoska vojaška politika v primerjavi s tisto, ki si jo je bil začetel general De Gaulle leta 1958, nespremenjena in je usmerjena na jedrsko taktično zavračanje sovražnika, ter sposobnost za vmešavanje v vojno silo v Sredozemlju. Poudaril je še vlogo, ki naj jo aktivni in rezervni oficirji odigrajo v organizaciji civilne zaštite in vojaških priprav, ki jo bodo v kratkem načelno spremenili. Na koncu je dodal, da ni obstanka za narod, ki se ni pripravljen braniti.

Trinajst milijard dolarjev za nove bombnike

Američani že skoraj dvajset let uporabljajo strateške bombnike B-52 in B-58. Oba tipa bombnikov pa sta že precej zastarela in zato so bombnike B-58 že v začetku tega leta izločili iz oborožitve, enaka usoda pa čaka tudi bombnike B-52. Američani imajo sedaj še kakih 550 bombnikov te vrste.

Ameriško letalstvo si že od leta 1964 dalje prizadeva, da bi dobilo nove, najsodobnejše bombnike. Za razvoj takega bombnika — krstili so ga za B-1 — so namenili 1800 milijonov dolarjev. Če se bo obnesel, bodo naročili 200 do 300 bombnikov v skupni vrednosti 13 600 milijonov dolarjev. Torej več, kot pa bo stal protiraketni sistem, ki je sedaj še v prvi fazi svojega razvoja.

Bombnik B-1 naj bi imel štiričlansko posadko, dosegel pa naj bi hitrost do 2800 km na uro, kar je trikratna hitrost bombnikov B-52. Njegov doseg z enkratnim polnjenjem rezervoarjev za gorivo v zraku bo skoraj 20.000 km. Bo manjši in lažji kot B-52, uporabljal bo lahko tudi majhna letališča in bo nizko pri tleh lahko letel s hitrostjo izpod zvočne hitrosti, da bi se izognil nasprotnikovim radarjem.

Oborožen bo lahko s konvencionalnim in jedrskim orožjem. Kar zadeva izstrelke, bo imel tudi nov napadalno raketo s majhnim dosegom, in izstrelke za samoobrambo.

Prvi bombnik B-1 bo poletel čez štiri leta, leto dni kasneje pa bo ameriško letalstvo imelo tudi že prvo operativno eskadro teh letal.

Leto dni vojaške službe v Franciji

Francoska narodna skupščina je glasovala za zakonski predlog, po katerem je obvezna vojaška služba zmanjšana z osemnajstih na dvanajst mesecev. Omenjeni ukrep je sestavni del dolgoročne politike usmerjanja in reorganizacije francoskih oboroženih sil. Zakon, za katerega je z izjemo enega samega glasovalo vseh drugih 439 poslancev, bo postal veljaven, ko ga bo sprejel senat.

Obrambna vsvoja in ljudska zaščita

Recept za „ceneno“ vojsko

Švicarski časopis »Zaščita in obramba« je pred kratkim objavil članek o obrambnih in proračunskih zadevah. V članku je poudarjeno, da se majhna dežela glede oborožitve ne more kosati z velikimi državami, toda to pomanjkljivost lahko nadoknadi s tako imenovanim miličniškim sistemom vojaške službe in s prostovoljno udeležbo vseh družbenih dejavnikov pri obrambi dežele.

Ne bi bilo pametno, da bi družba utrjevala svoj gospodarski in družbeni sistem, pa ga ne bi bila hkrati pripravljena tudi braniti. Prav tako ne bi bilo razumno, če bi družba dajala za obrambo toliko sredstev, da bi s tem v večji meri ogrozila zdrav gospodarski razvoj dežele.

Zato je povsem razumljivo, da so v švicarskem zveznem proračunu vojaški izdatki čedalje manjši: pred prvo svetovno vojno so znašali polovico, med obema vojnama tretjino, v zadnjih letih pa le še četrtno vsega proračuna. Vendar to ne pomeni, da so obrambo zanemarili, saj po drugi svetovni vojni so v te namene porabili 400 milijonov frankov, leta 1950 že 500 milijonov, pet let kasneje 750 milijonov, leta 1960 milijardo frankov, čez naslednjih pet let 1,6 milijarde, v tem letu pa bodo vojaški stroški znašali že blizu dve milijardi frankov. Od leta 1950 do danes so izdatki dejansko štirikrat oziroma dvakrat večji, če upoštevamo zmanjšano vrednost denarja. To povečanje ustreza porastu družbenega proizvoda.

V zadnjih dvajsetih letih so oborožitve in opremo precej poboljšali, čeprav marsičesa, kar je bilo s stališča vojske še potrebno, niso nabavili. Tega pa niso storili, ker bi to šlo v škodo gospodarskega razvoja dežele.

O vsem tem so pogosto razpravljali, zakaj za razreševanje tega vprašanja ni nobenega recepta ali matematične formule. Sklep o višini izdatkov v zveznem proračunu za vojaške namene je mogoče sprejeti šele po trehni oceni različnih, pogosto nasprotujočih si stališč. Pri tem ne smemo pozabiti, da so stroški za obrambne namene, gledano gospodarsko (ne da bi skušali podcenjevati pomen obrambe, neproduktivni, čeprav so s stališča varnosti dežele nujni.

STRUKTURA VOJAŠKIH IZDATKOV

Vojaške izdatke lahko razdelimo v dve skupini. Prva se nanaša na tekoče stroške, ki se vsako leto ponavljajo in ki so namenjeni za vzdrževanje obstoječih sil, druga pa na vlaganja oziroma stroške, ki so namenjeni za povečanje bojne moči.

V povojnem obdobju se je razmerje med obema skupinama precej spremenilo:

— leta 1950, ki spada v obdobje zmanjševanja obrambnih naporov, so porabili za tekoče stroške 95 %, za investicije pa le 5 % vseh razpoložljivih sredstev;

— leta 1960, v obdobju krepitve obrambe, je šlo za tekoče stroške 55 %, za investicije pa 45 % sredstev;

— leta 1970, v obdobju enakomernega naraščanja v okviru dolgoročnega načrtovanja, pa so za tekoče stroške namenili 60 % in za investicije 40 % vseh sredstev.

Treba je reči, da so tekoči stroški naraščali vedno hitreje. Če je

v sorazmerno kratkem času prišlo do večjih novih vlaganj, je to nujno zahtevalo tudi večje tekoče stroške. Nova vlaganja povzročajo ne samo večje stroške za urjenje, vskladiščenje in vzdrževanje, temveč tudi povečevanje potreb v naslednjih letih. Ker pa moderna vojaška oprema čedalje hitreje zastareva in ker jo je treba nadomeščati s čedalje zahtevnejšo in dražjo, prihaja do neenakomernega porasta stroškov.

Vpliv tehniziranja vojske na naraščanje vojaških izdatkov je mogoče ugotoviti tudi iz naslednjih primerov:

— Za uvedbo oklopnega topništva so leta 1968 v skladu s programom oboroževanja zahtevali 410 milijonov frankov, od česar naj ošlo za oborožitev in rezervne šole 130 milijonov (30 %), za pomožna vozila, pribor in municijo pa 280 milijonov (70 %). To pa ni vse, zakaj dodati je treba še precejšnje ostale stroške in investicije: tekoče stroške za ljudi, ki vzdržujejo ta sredstva, in vlaganja za skladišča, delavnice in sredstva za urjenje. To pa stane nadaljnjih 155 milijonov. Potemtakem »stranski« stroški znašajo skoraj 40 % prvotnih investicij.

— V zadnjih 25 letih so stroški za opremo pehotnega polka narasli od 1,2 na 7,5 milijona, torej šestkratno, pri letalstvu pa od 0,1 na 22 milijonov ali za 220 krat

več kot pred četrto stoletja. Razmerje je še neugodnejše, če upoštevamo, da ima pehotna oprema trikrat daljšo življenjsko dobo od letal. Pri tem pa je vrednost materialnih sredstev, ki jih ima pehotni polk, za 250 milijonov frankov manjša od vrednosti sredstev ene same letalske eskadrilje.

Skratka, v tehničnem pogledu zahtevnejša sredstva povečujejo stroške v trojnem smislu: njihova življenjska doba je krajša (pri pehotni oborožitvi 25, pri tankih od 10 do 15 in pri letalih od 5 do 10 let), njihovo vzdrževanje je dražje in stroški za urjenje so večji.

Čim hitrejši je tehnični razvoj, tem hitreje ta sredstva zastareva in tem dražja je njihova zamenjava. Sipek teh dejavnikov je krivulja, ki se dviga vedno bolj strmo. Dviga pa se tem hitreje, čim več nabavljamo tehnično zahtevne oborožitve in opreme.

KAJ STORITI, DA NE BI ZAOSTALI

Glede na to, da nismo na koncu, temveč v polnem zaletu tehničnega razvoja, je povsem razumljivo, da bodo male dežele le stežka dohajale velike. Povečanje stroškov za vojaške namene bo vzdržno le dotlej, dokler bo v sorazmerju z razvojem našega gospodarstva. Zato mora obrambno ministrstvo — kar dela tudi že sedaj — skrbno in dolgoročno načrtovati, da ne bi krivulja stroškov segala do neba. To pa je mogoče doseči le v primeru, če ne bo vojaški proračun preobremenjen.

Vzdrževanje vojske, ki je sposobna za vojno, bo čedalje težav-

nejša naloga. Razrešiti jo bo mogoče le tedaj, če ne bomo pozabili na posebnosti Švice. Zelo pomembno pa je s tem v zvezi dejstvo, da glede na splošno vojaško obveznost, na kateri je zasnovan miličniški sistem, nimamo nobenih skrbi, kar zadeva ljudi. Bržkone nobena druga dežela na svetu nima tolikšne obrambne moči kot naša, saj imamo v vojski 600.000 in v organizacijah civilne zaštite 300.000 ljudi.

Očitno je, da tako velike vojske ni moč oskrbeti z najsodobnejšim orožjem. Po drugi strani pa se načela obrambe Švice oslanjajo na množičnost, s čimer bi se izognili temu, kar druge dežele v zahodni Evropi nadomeščajo z zelo zahtevno in drago oborožitvijo, ki pa hitro zastareva. Bilo bi zelo nevarno, če bi hoteli našo miličniško vojsko zamenjati za boljše oboroženo poklicno armado. Prav miličniškemu sistemu se ima Švica zahvaliti za svojo »poceni« vojsko. Osebnih izdatkov so majhni. Medtem ko večina evropskih dežel daje za osebne izdatke od 30 do 40 % vojaškega proračuna, znašajo ti izdatki v Švici naj kot 12.000.000 dni »službe«, vse drugo pa gre na račun gospodarstva. Ti stroški znašajo približno 500 milijonov, torej četrtno sedanjega vojaškega proračuna.

Miličniški sistem omogoča velike prihranke tudi glede stroškov za vojaško upravo (predvsem za častna poveljniško-kontrolna mesta) in urjenje (večino poslov opravljajo ljudje izven delovnega časa). Poveljniki, oficirji, službi, podoficirji, njihove žene in tajnice opravijo precej delovnih ur za vojsko brezplačno. Vse to pa omogoča smotno in optimalno razreševanje obrambnih vprašanj.

BISERI PRODUKCIJ 1969:

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ŽENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14,18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

Če gradite
pozrite na stroške!

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Udarec v prazno

Spomladi 1944 so se enote 2. proletarske in 5. krajiške divizije prebile iz smeri Drine in Lima prek severnega dela Sandžaka do Ibra, nato so krenile prek Draga čeva proti Ivanjici, prešle čez cesto Užice—Požega in naposled prispele na področja Maljena pri Valjevu. Naši so imeli s sovražnikom hude in vsakodnevne boje. Ranjencev je tudi bilo veliko. Pohodi so bili naporni in skoraj brez počitka. Sovražnikovo poveljstvo je proti našima dvema divizijama poslalo v boj številne enote Nemcev, četnikov, bolgarskih fašistov, ljutičevcev, nedicevcev in drugih. Ko so naši ugotovili, da ni moč prodreti na prejšnji Sumadijo, so sklenili, da se vrnejo na osvobojeno ozemlje v Sandžaku. Enote so se umaknile vse do planine Zlatar pri Novi Varoši, toda tam je sovražniku le uspelo, da je nekatere izmed njih obkolil.

V takih razmerah se je naše poveljstvo odločilo na preboj čez cesto Sjenica—Prijeplje. Peta

divizija se je s hudimi boji prebila čez to cesto med Gvozdom in Taševom. Smer, ki jo je bila divizija izbrala, ni bila slaba, toda Nemci so tam osredotočili močne sile in jo branili z najrazličnejšim orožjem.

Ko je to ugotovilo tudi poveljstvo 2. divizije, je sklenilo, da se ne kaže prebijati v isti smeri kot 5. divizija, čeprav je imelo namen, da sovražnika, ki je pričakoval, da bodo 5. diviziji v predhodnici sledile tudi druge partizanske enote, spelje na led. Divizijsko poveljstvo se je odločilo za tvegan manever: po isti poti, po kateri je bila krenila 5. divizija, je poslalo svojo 3. srbsko brigado. To se je zgodilo še podnevi, le nekaj ur pred nočjo. Kolona je bila zelo dolga, ker so si borci nalašč prizadevali, da bi bil razmak med njimi čim večji. Človek bi na prvi pogled sodil, da ima pred seboj ne brigado, temveč ves korpus. Kolona se pred Nemci sploh ni skušala prikrivati. Nasprotno, naše poveljstvo si

je želelo, da bi jo Nemci videli in se prepričali, da namerava priti čez cesto prav tam, kjer so to storili tudi krajišniki.

Nemci so dejansko nasledili. Bili so prepričani, da imajo pred seboj vso 2. proletarsko divizijo. Kmalu zatem so iz Sjenice pohiteli proti Prijeplju nemški kamioni, polni vojaštva in opreme. Nemci pa niso videli, da se je partizanska kolona, brž ko se je znočilo, obrnila in se napotila v nasprotno smer, proti svoji glavnini.

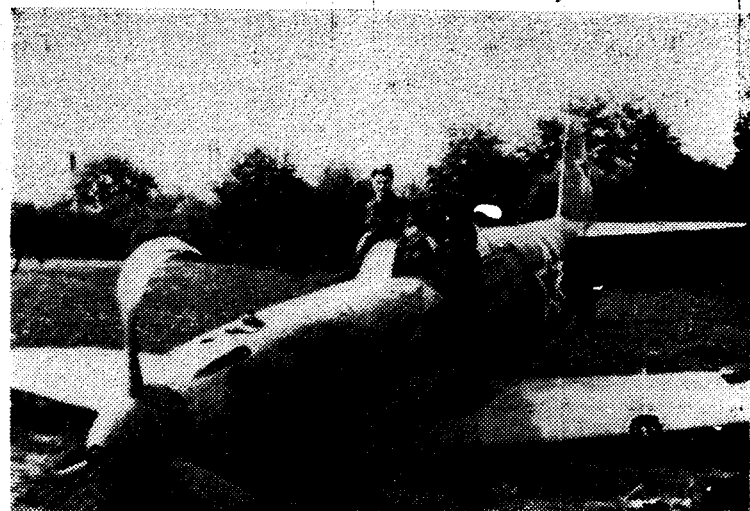
V varnem okrilju noči je 2. proletarska divizija v največji tišini krenila proti Sjenici. V predhodnici je bila 2. proletarska brigada. Pohod je bil dolg in zelo naporen. Na cesto so se potihem in počasi spustili izvidniki in ugotovili, da med Goračici in Karaulo ni nobene Nemca.

Nemško poveljstvo se je tako zanašalo na svojo ugotovitev, po kateri naj bi partizanska glavnina krenila po isti poti kot 5. divizija, da je smer, po kateri se je 2. proletarska divizija dejansko prebijala, imela za povsem varno. Tako se je zgodilo, da sta dva nemška kamiona nepričakovano pripeljala in se znašla sredi partizanske kolone. Resda je bilo med našimi precej razburjenja, preden so ugotovili, da imajo opravka le z dvema kamionoma, toda naposled se je vse srečno končalo: naši so sovražnikove vojakke, ki so bili na kamionih, razgnali, sanitetno opremo in municijo, ki sta ju kamiona prevažala, zaplenili, vozili pa zažgali. Drugih sovražnikovih enot na tem odseku ni bilo, ker so jih bili vse poslali tja, kjer so se bili prebili krajišniki in kjer naj bi se po njihovi oceni to noč prebila še 2. proletarska divizija. Toda Nemci, ki so se bil zbrali na Kačevu, je niso nikoli pričakali.

Ponoči in tik pred zoro so Nemci in četniki povsem obkolili Zlatar in Golo brdo. Drugo za drugo so spuščali rakete v zrak. Ko pa se je zdaniilo, so se najprej oglašili njihovi topovi, kmalu zatem pa so se vojakji v gostih strelskih vrstah krenili v napad na Golo brdo.

Nemci in četniki so udarili v prazno. Medtem so enote 2. proletarske divizije prešle cesto in se povzpale na planino Jadovnik, kjer so se sešle z enotami 5. črnogorske brigade. Tako so se po šestinsedemdesetih dneh nenehnih pohodov in bojov spet znašle na osvobojenem ozemlju.

JOVAN RADOVANOVIC

Ta fotografija je bila posneta junija leta 1945 v Murški Soboti na travniku za sedanjo tovarno mesnih izdelkov. Prikazuje zasilni pristank letala šturmovik. Dva tovariša, ki sedita na letalu sta: (levo) tedanji šef propagande divizije KNOJ Ludvik Kukovica in jaz, Miroslav Premk-Pik, tedaj namestnik komandanta bataljona KNOJ v Murški Soboti.

Prosim uredništvo »TV-15«, da to fotografijo objavi v omenjenem časopisu kot nepoznano. Želel bi zvedeti naslove tedanjih vojnih tovarišev.

Miroslav Premk
Maribor, Zolajeva 53

Kako je nastala Vojna krajina?

Potem ko je leta 1463 propadla bosenska kraljevina, se je ljudstvo umikalo pred Turki na vse strani. Ljudje so bežali v Primorje, proti Kranjski, na zahodno Ogrsko, pa celo na Moravsko. Tako so hrvaški obmejni kraji ostali skoraj nenaseljeni in jih ni imel kdo braniti. Avstrijski cesarji so si pomagali s Srbi, ki so pribežali tja pred Turki, in jih naselili vzdolž meje.

Doseljencem so cesar in njegovi generali zagotovili, da bodo za vselej oproščeni vseh fevdalnih obveznosti. Tako je sčasoma nastal vzdolž turške meje od Drave do Jadranskega morja obrambni pas, ki so ga imenovali Vojna krajina. Od Senja do Save je segala hrvaška, od Save do Drave pa slavonska Vojna krajina.

Graničarji so za svojo naporno in nevarno službo postali svobodnjaki. Razen plače so dobili tudi nekaj zemlje in sprva jim ni bilo treba plačevati nobenih davkov, priznali so jim nekaj samoupravnih pravic in imeli so svobodne občine z lastnimi knezi. Kadar so opravljali vojaške obveznosti, so jim poveljevali oficirji. Ker pa so ti bili zvečine Nemci, je pogosto prihajalo do raznih uporov.

Krajino je sestavljala vrsta obmejnih oporišč. V začetku so na sektorju vsakega krajiškega polka postavili po kakih sedem-

deset obmejnih stražnic, ki so bile druga od druge oddaljene za streljaj. Brž ko je bil dan znak za nevarnost (v ta namen so zažigali kopice sena ali slame), so se na vnaprej določenih krajih začeli zbirati vsi za orožje sposobni graničarji med 18. in 50. letom starosti in tam počakali na nadaljnje ukaze.

V začetku 18. stoletja je bilo v Vojni krajini kakih 130.000 oboroženih vojakov, razna druga dela pa je opravljalo še 80.000 mož. Vse to je vzdrževalo predvsem hrvaško ljudstvo, kar je bilo zanj in tudi za plemstvo huda obremenitev. Posledica tega je bila, da so leta 1881 Vojno krajino ukinitili.

Vojna krajina je odigrala pozitivno zgodovinsko vlogo glede na to, da je v marsičem pripomogla k preprečevanju turških vdorov in ropanja sosednih pokrajin, zlasti hrvaških. V Vojni krajini, ki je bila skozi desetletja in stoletja poglavitna obrambna črta pred turško nevarnostjo, so se rama ob rami branili mnogi sinovi naših narodov in branili svoje domove. Toda hkrati s tem je Vojna krajina krepila tudi moč habsburške dinastije. S pomočjo graničarjev so se avstrijski cesarji upirali zahtevam dela hrvaškega plemstva in ljudstva, ki sta se borila proti centralističnim težnjam Dunaja.

M.S.

Spomenik nemškemu vojaku

Bili so redki, ki so ohranili v poplavi slavošpevov svojemu firerju zdravo razsodnost in ki se niso pustili do konca zapeljati v zločine, ampak so delali samo tisto, kar je bilo nujno, da si rešijo življenje. Še bolj redki pa so se nasilju odločno uprli in zaradi tega tudi umrli...

Eden izmed takih je bil tudi neznanec v nemški uniformi. V prvi polovici julija 1941 so Nemci v okolici Smederevske Palanke zajeli 16 partizanov. Pripeljali so jih v mesto in začeli zasliševati, nato pa so jih po kratkem postopku obsodili na smrt. Postrelili so jih 20. julija 1941 zjutraj. Nemci so naglaj domačine, da bi gledali usmrtitev. Tako so jih skušali prestrašiti, da se ne bi upirali. Toda ko bi morala počiti salva v jetnike, je eden izmed krvnikov odvrnil puško. Nastala je kratka zmeda, nato pa je nemški oficir uporabljenemu vojaku potrgal oznake z uniforme ter ga porinil kot sedemnajstega k ujetim partizanom, ki so čakali na smrt. Počile so puške in vsa skupina je padla.

Med domačini Smederevske Palanke je vedno ostal živ spomin na nemškega vojaka-tujca, ki ni hotel streljati na ujete partizane

in je svoje prepričanje plačal z življenjem. Zato je kamnosek poleg imen postreljenih partizanov na spomenik vklesal tudi ime Marcela Mezela, kakor so mislili, da je bilo nemškemu vojaku ime. Ksneje pa so ugotovili, da je nastala zamenjava in da se nemški vojak tako ni pisal. Tako je vojakovo ime ostalo neznan.

Ze pred leti so si v Smederevski Palanki zastavili nalogo zgraditi dostojen spomenik prvim partizanom v njihovem mestu. Po tej zamisli bi stalo na kraju, kjer so jih postrelili 16 kamnov enake barve, sedemnajsti pa drugačne. Na njem bi pisalo, da je posvečen neznanemu nemškemu vojaku, ki se je uprl. Za načrte so zvedeli tudi v uredništvih nekaterih nemških časopisov ter ponudili denarno pomoč. Palančani je niso sprejeli, ker smatrajo, da je postavitev spomenika njihova dolžnost. Po drugi strani pa so tudi taki, ki smatrajo, da bi bilo napak postaviti spomenik sovražnikovemu vojaku, čeprav je s svojim dejanjem dokazal junaštvo in poštenost. Toda do zdaj še niso naredili ničesar. Edino 17 jablan so posadili v zdraviliškem parku, kjer je padlo 16 partizanov in neznan nemški vojak.

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Na videz sem tega človeka poznal že prej, tiste dni pa sva se precej družila in tudi hodila skupaj. Prosil nas je namreč za pomoč, ker je imel nekakšno opravko blizu Maribora in tja proti Ptujju. Zato smo mu dali patroljo iz izbranih fantov. Z njo je šel na pot in se vrnil šele čez kakih deset dni. Fantje so potem pripovedovali, kako je bil pogumen, kako je skrbel zanje in kako dobro so se imeli. Seveda, vedel je, da se mu ni treba bati Nemcev in z njihovo pomočjo je tudi dobival vse potrebno...

Ze ko sva se srečala prvič, je bil z menoj sila prijazen in uslužen. Najprej me je vprašal, če kaj potrebujem. Ne da bi ga prosil, mi je prinesel imenitne planinske čevlje, čisto nove, kakršnih pri kmečkih čevljarjih nisem nikjer mogel najti. Potem mi je s svojih pohodov začel prinašati cigarete, čokolado, slaščice, sladkorne žganje, likerje in drugo. Vmes se je hvalil, kako dober komisar da sem in obljubljal, da bo o tem poročal vodstvu, saj da mu pomagamo, kot da mu niso še nikjer. Jezen sem bil na tiste iz komiteja, ker so me odstavili, zato sem mu brž izblebel tudi to ter dodal nekaj pikrih na račun posameznikov. Dejal sem mu tudi, kako se bodo čudili, ko bodo slišali o meni hvalo.

Odgovoril mi je, da se tudi njemu večkrat dozdeva, da so na komiteju preveč ozki, pogosto krivični in osebno prizadeti, če menijo, da ima kdo prevelike uspehe. Po drugi strani pa da so slepi pred belogardistično nevarnostjo. Skratka, brž sva

205

ugotovila, da jih imava oba enako v želodcu, in nato sva skupaj na vse pretege udrihala čeznje. Nazadnje sem mu omenil celo to, da je med njimi najbrž vsaj en agent gestapa. Tedaj mi je on povedal o celi vrsti sumljivih stikov članov komiteja, pa o raznih nepojasnjenih izdajstvih in drugih temnih rečeh mi je razlagal, da sem kar zijal. Takih reči še nisem slišal in kar zgrozil sem se ob misli, kaj če je drobec tega res. Potemtakem smo že zdavnaj vsi izdani in živimo samo zaradi gestapovskega usmiljenja ali kdove kakšnih zahrbtnih načrtov.

Drugič mi je zelo na široko pripovedoval o svojem življenju. Tudi v njegovi pripovedi so bile čudne reči, pa se mu nisem hotel zameriti in ga nisem vprašal. Pomislil sem tudi, da morda ne zna temeljito pripovedovati ali pa je površen, ker ne ve, kakšen strokovnjak za odkrivanje vrinjencev ga posluša.

Potem mi je prinesel nad sto nabojev za mojo slavno veliko pištolo in mi obljubil tudi brzostrelko, če grem z njim čakat nemško patroljo. Bal sem se, da me ne bi imel za strahopetca, zato sem privolil, čeprav mi ni dišalo. Take majhne nemške patrolje so bile sila nevarne, ker so se gibale v velikih razmikih ter bile zelo oprezne in dobro oborožene.

Slo nas je več — bilo je proti jutru — in kmalu smo čepeli v grmovju ob neki cesti. Dvomil sem, če pridejo Nemci mimo, on pa mi je zatrjeval, da zagotovo pridejo, da bosta samo dva in da bosta šla v smrt brezskrbno. Res sta čez kake tri ure prišla dva starejša orožnika in z nekaj strelji smo ju upihnila kot zajca, ne da bi bila utegnila sneti orožje z ramen. Ko zdaj o tem dogodku podrobneje razmišljam, sem prepričan, da sta se nesrečnika najbrž kaj pregrešila zoper naciste in so ju na tak način poslali v smrt, obenem pa svojemu

206

človeku, temu terencu, povedali, kdaj in kje naj ju čaka.

Toda jaz sem imel brzostrelko in zdelo se mi je, da sem za glavo večji, močan pa za celo četo. Drugič nam je prinesel cigarete, da misno vedeli kam z njimi, nato nekakšne praške zoper uši, ki so imeli prav čudežen uspeh. Skratka za nas je bil pravi božiček ali sveti Miklavž, menda bi nam bil še ptičje mleko našel, če bi se bil ranj kdo spomnil.

Kot sem že povedal, mi je pripovedoval svojo življenjsko zgodbo, zato sem tudi jaz moral svojo. Molče je poslušal, čez nekaj dni pa mi je že povedal, kje je zdaj naše imetje. Za vsako omaro in posteljo posebej. Naravnost ginjen sem bil nad toliko pozornostjo. Najraje bi ga bil objel kot brata ali očeta, če me ne bi bilo sram. Toda bila sva si vsak dan večja prijatelja, pomenkovala sva se dolge ure in še ponoči. Tudi drugi člani štaba so ga vzljubili, saj je organiziral, da smo dobivali vino celo iz Slovenskih Goric. Kar je prišel v naš okoliš, smo ga redno pili in to tako kapljico, da se ji je bilo treba odkriti. Njegovi ljudje so vozili sode skozi vse straže kljub prepovedi, opremljeni z vsemogočimi papirji, baje ponarejenimi. Zdal pa mislim, da so bili kar pravi...

Ne vem več, kdaj in kako sva se začela pogovarjati o ženskah. Tudi tega ne vem več, kdo je začel pogovor. Navzoči so bili še drugi, ki so brž poprijeli za besedo. Člani našega štaba so bili vsi starejši kot jaz in so imeli glede žensk za seboj že vsak svoje, zato sem kmalu moral požreti nekaj zbadljivk na račun moje mladosti. Moral sem molčati, saj sem vedel, da nimam za seboj nič drugega kot tisti dogodek s črnolasko, ki se je povrh zame še tako sramotno končal. Zato so se me začeli počasi navzkriž sposojati. Pritirali so me v obup, najraje bi vzkipeł, pa sem se še zadnji trenutek

Danke, ich nehme nicht an! - Hvala, ne vzamem!

Z Julči Lazarjevo sva bili sosed na Kodeljevem. Bila je eden stebrov aktivističnega dela med NOB v tem delu Ljubljane. Politično je bila zelo razgledana in vneto znanilka nove družbe. Bila pa je tudi izobražena ženska in je znala odlično govoriti nemško, francosko in italijansko. To svoje znanje je s pridom uporabljala tudi pri svojem aktivističnem delu. Zaradi poznavanja tujih jezikov ji je uspelo prepeljati kar precej ilegalcev in aktivistov mimo nemških in italijanskih straž prek bloka in nemško-italijanske meje do raznih javk v vzhodnem delu Ljubljane, od koder so odhajali naprej v partizane.

Tudi mene je vključila v delo Osvobodilne fronte. Takrat je bilo njeno ilegalno ime Maša. Januarja 1944 so prišli okupatorji s pomočjo domačih izdajalcev na sled njenemu delu. Aretirali so jo in jo kmalu odpeljali v Ravensbrück.

Dobrih štirinajst dni za tem so aretirali tudi mene. Ob zasliševanju so najbolj trmasto spraševali, če poznam neko Desno. Rekla sem, da ne; pod tem imenom resnično nisem poznala nikogar. Šele kasneje sem zvedela, da se je tudi pod tem imenom skrivala Julči Lazarjeva.

Cez dober mesec so tudi mene odgnali v Ravensbrück, kjer sva se z Lazarjevo spet srečali. Pa ne za dolgo. Mene so kmalu premeštili v koncentracijsko taborišče Oranienburg, ki je bilo nekakšna podružnica taborišča Sachsenhausen. V Oranienburgu nas je bilo 3-4 tisoč jetnic različnih narodnosti, največ pa je bilo Rusinj, Poljakinj in Francozinj. Od jugoslovanskih jetnic smo bile le Slovenke. Bilo nas je trideset.

Tri mesece za menoj je prišla v Oranienburg tudi Julči. Dodelili so jo na delo v isto tovarno, v kateri sem delala jaz. To je bila tovarna Auerwerke in v njej smo v glavnem izdelovale plinske maske. Tovarna je bila zasebna last nekega nemškega industrialca, ki pa menda ni bil član nacionalsocialistične stranke. Poleg jetnic je delalo v tovarni tudi nekaj civilov.

Lazarjeva se je takoj po prihodu lotila političnega dela. Predvsem pa je opisovala tujim jetnicam našo narodnoosvobodilno borbo, njen namen in obseg, socialni položaj delovnih ljudi v predvojni Jugoslaviji, početje okupatorjev in domačih kvistlingov itd. Mnoge od njih vse dotlej niso vedele niti za Jugoslavijo, kaj šele za našo narodno osvobodilno borbo in njen končni cilj. Življenje v taborišču je bilo pač tako kot v večini drugih nemških taboriščih. Delo, priganjanje,

psovke, rjovenje, udarci z bičem, tu in tam pa tudi kak ugriz pobešnega policijskega psa, ki je bil obvezen spremljevalec taboriščnih paznic. Ob takem življenju naj bi nas tolažili napisi »Delo osvobaja« in »Najbolj pridnim posebno nagrada!« Seveda teh parol nihče ni jemal resno.

Novembra 1944 pa se je ob koncu tedna nenadoma razširila po taborišču vest, da bodo najbolj pridne delavke-jetnice dobile posebno priznanje v obliki bonov za nekaj nemških mark, s katerimi je bilo moč od časa do časa kupiti v lagerski kantini kako peskato milo, zobno pasto, rusko mahorko ali po figah dišeče pivo. Priznanja naj bi podelili v nedeljo zjutraj javno takoj po apelu spriču vseh jetnic in vrhovnega zbora esesovskega osebja.

Julči je takoj stopila v akcijo. Prepričevala je in rotila je sojetnice, naj nobena ne vzame nagrade, češ da bi bila sramota sprejeti od okupatorja priznanje za prisilno delo.

Tu je jetnice so jo poslušale, ji pritrjevale, trdnješe obljube pa od njih ni dobila. Le Slovenke smo obljubile, da nobena od nas ne bo vzela priznanja, kolikor bi ji ga hoteli dati.

Seveda, obljubiti je bilo eno, storiti pa drugo! Nikoli ne bom pozabila neprespane noči od sobote na nedeljo. Jaz in vse druge smo se zavedale, da bi bilo vzeti priznanje iz okupatorjevih rok sramota in izdaja tistih naših političnih idealov, zaradi katerih so nas privlekli v taborišče. Prav tako pa smo se zavedale, da pomeni odklonitev nagrade prostovoljno odločitev za pot v bogsigavadi komu koristno gotovo smrt. Ob taki izbiri sem si — in najbrž tudi vse druge — želela le, da ne bi bila poklicana in prisiljena izbirati med svojo obljubo ter častjo in smrtjo.

Ko so nas v nedeljo zjutraj prignali na prostor za apel, je tamkaj že stala dolga, belo pogrnjena miza. Za njo in ob njej pa je bil zbran ves esesovski komandni cvet s paznicami v dolgih črnih pelerinah, z biči v rokah in policijskimi psi ob sebi. Sprejelo nas je vpitje poveljujočih, pomešano s psovkami in divjim pasjim laježem.

Med nami jetnicami je vladala mrtvaška tišina, še bolj globoka kot sicer. Kar otrdele smo od strahu pred lastno močjo: »Ali bomo zbrale toliko poguma, da bomo nagrado odklonile, ali pa bomo klecnile v strahu pred neizbežno smrtjo, če nagrado zavrnemo?«

Komandant taborišča je začel govoriti naduto in vzvišeno. Go-

voril je nekaj o veliki nemški zmagi, ki da ni več daleč, o kulturnem poslanstvu in tradicijah nemškega naroda, kako ta narod spoštuje pridne, delovne in disciplinirane ljudi in podobno. Tudi nam je obljubljal ob končni zmagi lepšo bodočnost, če bomo pridne in kar največ delale za potrebe velikega nemškega »Reich«.

Potem so začeli klicati številke nagrajenih jetnic. Posamezne Nemke, Poljakinje, Francozinje in Rusinje so bile prve poklicane in nagrado sprejele. Nad tem niso kazale sicer nikakršnega ponosa in še manj veselja, toda izbira med življenjem in smrtjo je bila vendarle prehuda.

Od Slovence so kliceli eno samo številko. Številko Julči Lazarjeve! Kaj bo zdaj? Se bo odločila za tisto, za kar je nagovarjala druge?

Šla je k mizi, mirno obstala, nato pa glasno in odločno dejala: »Danke, ich nehme nicht an!« Njen glas je bilo jasno slišati po vsem zbirnem prostoru. Vse, ne le Slovenke smo otrdele od strahu, ona pa je stala pred dolgo belo mizo kot kip.

Spriču njenega dejanja so sprva onemeli tudi esesovci. Trajalo je nekaj sekund — meni so se zdele cela večnost — da so se znašli. Potem pa je izbruhnil vulkan psovk, vpitja, groženj, kateremu so pritegnili še psi s svojim divjim laježem. Paznice so jih komaj zadrževale na verigah. Nihče pa se ni Julči dotaknil in nagnali so jo nazaj v vrsto.

Nadaljevali so s klicanjem številke, kot da se ni nič zgodilo. Toda na vsakih deset ali petnajst številke so poklicali tudi številko Julči Lazarjeve. Hoteli so javno zlomiti njen ponos, kasneje pa bi z njo obračunali. Toda ona je znova in znova prišla do mize in dejala: »Hvala, ne vzamem!« Ko so izklicali že vse številke, so nazadnje še enkrat poklicali Lazarjevo. Odgovor tovarišice Julči je bil enak, in spet so jo brez besed, samo z zamahom roke nagnali nazaj v vrsto.

Slovesna podelitev nagrad je bila tako končana, vse jetnice v taborišču pa smo trepetale, kaj bo z Lazarjevo. Toda nedelja je minila in v ponedeljek smo šle kot navadno na delo v tovarno in z nami je bila tudi Julči.

Ko pa so nas peljali opoldne na kosilo, Julči ni bilo med nami. Jetnice, ki so delale z njo v isti tovarniški dvorani, so povedale, da so jo prišli iskat in jo odpeljali. Vse smo bile pobite in zaskrbljene nad Julčino usodo. Ne le Slovenke, tudi tuje jetnice so občudovalle njen pogum in zato

tudi vedele, kaj jo čaka, če se že ni morda zgodilo tisto najhujše.

Zvečer smo se vračale nazaj v taborišče. Še ko smo se zbirale na tovarniškem dvorišču in tik pred odhodom, se pojavi med nami tudi Julči. Bila je črna od saj kot dimnikar. Med potjo nismo mogle govoriti, v taborišču pa nam je povedala, kaj se je z njo zgodilo.

Dopoldne jo je poklical k sebi direktor tovarne in ji ponujal prejšnji dan zavrženo nagrado, češ naj jo vzame in si tako reši glavo. Odklonila je in mu tudi razložila zakaj: »Nisem prišla sem delat prostovoljno. Delam, ker moram delati pod bičem, če pa sem preveč prizadevna, sem verjetno zato, ker delo spoštujem!«

Direktor je s svojim prepričevanjem odnehal in odredil, naj gre delat v kletne prostore. Tam je sama vse ure sejala oglje, ki smo ga rabili pri izdelavi filtrov za plinske maske. Prostor je bil brez oken in brez vsakršne ventilacije.

Potem je tri dni sejala oglje, med delom pa jo je večkrat obiskal neki mojster-civilist in jo nagovarjal, naj vendar sprejme nagrado. V treh dneh je nasejala tolikšen kup oglja, da je mojster dejal: »V tem času ste naredili toliko, da bi vas moral spet predlagati za nagrado!«

Julči je mojstru ponovno in obširno razlagala vzroke za odklonitev nagrade ter mu tudi pripovedovala o našem boju in početju nemških okupatorjev pri nas. »Bi vi sprejeli nagrado, če bi bili v moji koži?« ga je končno vpra-

šala. Najprej je molčal, potem pa odgovoril: »Če bi bil sposoben zbrati toliko poguma kot vi, tudi ne!«

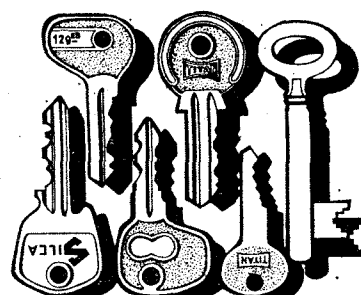
Tretji dan je prišel k njej v klet sam direktor in ji povedal, da jo premešča na delo v pisarno, kjer so delali sami civilisti. Le-ti so jo sprejeli medse z vidnim spoštovanjem in so kasneje z zanimanjem poslušali vse, kar jim je pripovedovala o dogajanjih v Jugoslaviji.

Še danes si nisem na jasnem, ali je hotel direktor Lazarjevo, ko jo je poslal za tri dni na umazano delo v klet, skriti pred užljenimi esesovci iz usmiljenja, ali pa je Julči s svojim pogumom in odločnostjo naredila nanj tako globok vtis, da jo je hotel obvarovati najhujšega. Očitno pa je Julčino obnašanje povzročilo tudi med esesovci presenečenje in do neke mere tudi spoštovanje, sicer bi jo bili gotovo znali izbrskati tudi iz sajaste kleti. Da pa je po tem dogodku zrastle cena in ugled Jugoslavije ter zanimanje za borbo jugoslovanskih narodov med sojetnicami, pač ni treba še posebno naglašati.

Danes živi Julči v Ljubljani življenje tihe in skromne upokojenke. Preskromna je, da bi pripovedovala o svojem dejanju, ki po moji oceni dosega marsikatero herojsko dejanje. In ker ona o njem molči, sem smatrala za svojo dolžnost do nje in do veličine naše narodnoosvobodilne borbe, da ga opišem in javno povem.

Po pripovedovanju Karle Liberšar napisal
BOJAN KARDELJ

ekspresna izdelava ključev

VSAK DELAVNIK OD 7.30 DO 21. URE

- za stanovanjske prostore
- za vse vrste avtomobilov in mopredov
- tudi popravila ključavnic
- zelo ugodne cene

SUPERMARKET KLET • KLET

207

spomnil, da bi se morda lahko začel lagati o svojih uspehih pri ženskah. Pripovedoval sem jim zgodbe, ki sem jih bral v romanih, samo da sem si izmislil nekaj domačih imen, dogajanje pa prenesel v Ljubljano in na Dolenjsko. Toda brž so me ujeli na laži, zarekel sem se in bilo je še huje. Vsi so se na ves glas grohotali moji nevednosti in poskusom, da bi se jim prikazal kot kak izkušen ženskar.

Nazadnje jih je moj prijatelj začel oštevati, prigovarjal jim je, naj vendar že enkrat nehajo, vmes pa me je bodril s pogledi in pripombami. Ko sva ostala sama, me je celo pobožal po laseh in se žalostno nasmehnil, pri tem pa sočutno ošinil s pogledom mojo skrivljeno in nizko, nesorazmerno postavo.

Dan ali dva ga ni bilo pri nas, ko pa je spet prišel, je prinesel s seboj kup zavitkov. Dejal je, da je bil v mariborskem predmestju, da so vlomili v stanovanje nekega gestapovca in da vsebine ni utegnil še temeljito pregledati. Ponudil mi je, naj si vzamem, če kaj potrebujem, v zamenjavo pa naj mu pomagam preiskovati zavoje.

Ničesar nisem posebno potreboval, toda dajala me je radovednost, zato sem se vneto vrgel na delo. Brskal sem po tisti ropotiji, razmetaval vsebino in se režal, ko sem pomislil, kako so naši nosili to nekoristno blago tako daleč in razen tega toliko tvegali, ko so vlomljali na tako nevarnem kraju.

Kaj vse je bilo tam notri! Ženske nogavice, umazane, raztrgane, pa tudi nove, raznovrstno perilo, kolonska voda, britvice, zobna pasta, tablete za odvajanje, razne lepčilne maže, zobne paste in celo prezervativi.

Nenadoma sem naletel na večji zavitek, skrbno zavit v rožnat papir. Že ta papir je vzbudil mojo pozornost, pa tudi oblika zavitka je kazala, da je notri nekaj posebnega. Zato sem ga brž razvil, ven

208

pa so se vsule slike. Lepe, umetniške fotografije moških in žensk v različnih položajih pri intimnih opravilih. Nekajkrat sem že videl takšne fotografije še ko sem hodil v Mariboru v šolo, toda tako polne in dovršene zbirke s tako lepimi modeli, tako tehniko izdelave in tako nenavadnimi prizori še nikoli. Hlastno sem začel pregledovati sliko za sliko, čisto sem bil pozabil, da je v sobi še nekdo. Tisti terenec, moj prijatelj. Nenadoma, ko sem zaslišal njegov smeh, sem se šele tega zavedel.

Prišel je bliže in segel po slikah, se začel na ves glas smejati.

»Lej ga, Švabo, kako se je zabaval!« je rekel. »Baje je bil strašen babjek, k njemu so hodile, sem zvedel, kot h kakšnemu zdravniku v ordinaciji. Ni bil prav nič izbiren, samo da je bila vsak dan druga...«

Opazil sem ga, kako me pozorno opazuje, sam pa sem začutil, da mi kri sili v ude in glavo.

»Pusti te reči,« mi je rekel. »Če te kdo vidi, bo ogenj v strehi, češ, komisar, pa gleda take slike, kot kak Nemec. Raje si najdi kaj živega, saj je tukaj na Pohorju dovolj babnic, same so, pa kot žrebice pohotne. Samo da nisi preveč izbiren!«

Ne da bi se zavedel, sem mu odgovoril, kako ne grem nikamor in da za take reči nimam časa. On pa:

»Kaj boš lagal? Meni ni treba lagati! Neroden si, najbrž nisi še nikoli imel ženske, pa te je sram, začeti pa ne znaš. Že vidim, da ti bom moral pomagati. Jej, kakšni tepci so tvoji tovariši. Namesto da bi te seznanili s kako Micko, se norčujejo iz tebe...«

Čutil sem, kako zardevam in kako se mi tresejo roke, on pa je pozorno gledal moj obraz in opazoval posledice vsake izmed svojih besed.

»Ko me nobena ne mara... Takega...« sem nekako zajecjal.

209

»Kaj bi tisto!« se je široko zasmeljal. »Baba gleda moškega samo spodaj in če si tam dober, je ne briga nič več. Vem za več primerov, ko so babe, posebno kar je vojna in dedcev ni doma, jemale nezrele petnajstletne fantje, čeprav so jih same imele že nad štirideset. Kakor poznam ljudi, bi si vsaka lahko oblikovala vseh deset prstov, če bi te dobila. Taki kot si ti so baje pri babah kot sam hudič.«

Oba sva se naenkrat zasmejala in se ogledovala. Nato pa je rekel:

»Če te tele svete podobice bolj zanimajo kot žive babe, ti jih lahko prinesem na kupe. Menda pri njih ni vojaka, ki si s tem ne bi krajšal čas. Samo spravi jih dobro, ne bi rad bil kriv, da sem te pohujšal. Saj vem, da bi pri nas nekateri iz komisarjev in sploh iz vseh nas napravili najhujše vrste menihe, same angele brez spola.«

Naj ti jih še prinesem?»

Sram me je bilo tudi njemu priznati, kako so mi podobice všeč in kako me vznemirjajo, zato sem okleval z odgovorom. On pa je moj molk prav razumel.

»Prinesem ti jih, še lepše kot so tele tukaj. Že vidim, da ti je celo pred menoj nerodno, ko sem vendar možki! Jej, fant, že vidim, da te bom moral vpeljati v fantovsko življenje. Nebes si s tem menda ne bom prisluzil, ne?«

Držal je obljubo in mi vlačil na kupe fotografij, cele albume in celo revije. Skrivaj sva vse to ogledovala v hosti in se smejala, on pa me je vmes poučeval, kako naj začnem pogovor z žensko, kako naj se ji približam, kako naj ukrepam, če se upira in podobno. Vse to je imenoval »teoretični pouk«. Lahko sem ugotovil, da tudi on spada med prekanjene stare ženskarje, čeprav je bil star šele nekaj nad trideset let.

Kulturni obzornik

Požgane slovenske vasi

(ZAVOD BOREC, LJUBLJANA 1970)

Ko je začela 16. junija 1968. leta izhajati v Nedeljskem dnevniku serija reportaž o požganih slovenskih vaseh, je že med svojim izhajanjem (reportaže so izhajale natanko eno leto, do 29. junija 1969), vzbudila med našimi ljudmi, zlasti na podeželju, izredno zanimanje. Zato ni nič čudnega, če je založba Borec, in treba ji je pri tem priznati tudi določeno ekspeditivnost, zdaj izdala najboljši in prečiščeni reportaže avtorjev Ferda Godine, Dušana Kralja, Marjana Remica in Lojzeta Jakopiča v knjižni obliki. Tako je novinarska beseda, kar je za naše pojme redkost in izjema, zagledala ponovno luč sveta na straneh knjige in se s stolpcev tednika preselila v knjigo.

Urednik Ferdo Godina je z vso pisateljsko in novinarsko odgovornostjo izbral reportaže in tako imamo sedaj pred seboj knjigo, ki na izviren, nov in tudi ne-

navaden način povezuje našo preteklost s sedanostjo.

Požgane slovenske vasi so verjetno ena tistih pretresljivih in strahotnih strani naše narodnoosvobodilne vojne, ki vsekakor zaslužijo svoje mesto v zgodovini NOB. Kljub temu, da so novinarji obiskovali požgane slovenske vasi razmeroma pozno, saj je od tistih dogodkov minilo več kot dvajset let, akcija v tem smislu vsekakor ni bila prepozna. Živ spomin vaščanov in kmetov na vojne dni, nekdanji in sedanji problemi slovenske vasi in našega kmeta, vse to je našlo v pričevanju in pisanju naših avtorjev veren odsev preteklosti in sedanosti. Še več. Marsikatera zgodovinska dejstva, ki bi tako ostala mogoče za vedno pozabljena, so spregovorila skozi usta še živih in preživelih očitelcev in vaščanov, kar pomeni vsekakor tudi dragocen prispevek h gradivu

za zgodovino naše NOB. Na drugi strani pa so naši avtorji spet in znova opozorili na dejstvo, da še danes vse preveč radi pozabljamo na ogromni materialni in moralni prispevek našega kmeta naši borbi, ki bi brez njega gotovo ne mogla biti tako uspešna in učinkovita, kot je dejansko bila. Tako se je knjiga o požganih slovenskih vaseh tudi človeško in zvesto oddolžila vsem tistim tisočim našim ljudem in stotinam naših vasi, ki jih je okupator požgal, misleč, da bo tako zatrl osvobodilno gibanje. Resničnost pa je bila močnejša od teorije in nasilja, požgane vasi, hude rane na zemljevidu naše male domovine, so ostale nepremagane in kljub fizičnemu uničenju kljubovale s svojimi prebivalci vred besu in pritisku okupatorja. Zato so vsekakor zaslužile skromno oddolžitev v tej knjigi, v kateri niso, in to je seveda razumljivo, reportaže o vseh slovenskih požganih vaseh. Zato lahko upravičeno pričakujemo, da ta knjiga ne bo prva in zadnja hkrati. Zelja in upanje je, da bi dobile v naslednji knjigi svoje mesto še ostale slovenske požgane vasi, simboli naše odpornosti, žilavosti pa tudi heroizma. Vsekakor ni knjiga o požganih slovenskih vaseh edinstvena samo na našem knjižnem trgu, marveč predstavlja nekaj novega nasploh v literaturi o odpornosti gibanjih v širšem smislu te besede.

Celhi so imeli eno samo požgano vas, Lidice, ki je postala danes pojem za takšno okupatorje-

vo barbarsko divjanje in maščenje, na Slovenskem pa so bile skoraj vse naše vasi Lidice. O tem nam najbolje priča knjiga Požgane slovenske vasi.

D. Z.

Žagarjeve nagrade 70

V Ljubljani so podelili zaslužnim prosvetnim delavcem nagrade Staneta Žagarja za leto 1970. V prisotnosti številnih družbenopolitičnih in kulturnih delavcev in Žagarjeve družine so nagrade prejeli: Tilka Blaha, dr. Stanko Gogala, Zora Kolar, Mira Novak, Franc Roš, Ivan Vokač in Vencislav Winkler.

TILKA BLAHA, predsednica zveze delavskih univerz Slovenije, ima velike zasloge na področju izobraževanja odraslih.

Univ. prof. dr. STANKO GOGALA si je prizadeval za napredek pedagoške teorije na Slovenskem in zlasti za njeno povezovanje z družinsko in šolsko vzgojo.

ZORKA KOLAR, pedagoška svetovalka zavoda za šolstvo SRS, sodeluje že 23 let pri izgradnji in reformi sistema poklicnih šol.

MIRA NOVAK, ravnateljica gimnazije v Ajdovščini, se odlikuje na področju izvensolske dejavnosti.

FRANC ROS, srednjošolski učitelj v Celju, se je kot pisatelj v vsem svojem literarnem delu pokazal ljubitelja in vzgojitelja mladih. Z deli Medved Rjavček, Dija, Juretova potovanja, Ušesa carja Kozmijana, Desetnica Alenčica, Carolija piščal je popeljal otroke v čudoviti pravljčni svet.

VENCISLAV WINKLER, urednik šolskih knjig Državne založbe Slovenije, je znan pedagog in mladinski pisatelj.

IVAN VOKAČ, učitelj v Zgoranje Poljskave, je v tem kraju pod Pohorjem 42 let vzorno poučeval in zgledno vodil šolo. Dolga leta je uspešno vodil tudi krajevno kulturno-prosvetno društvo in bil izredno aktiven v drugih krajevnih organizacijah.

Letošnje nagrade ZZB NOV

V domu JLA v Beogradu so slovesno podelili letošnje nagrade zveznega odbora zveze združenj borcev NOV.

To pomembno priznanje za ustvarjalno delo pri negovanju revolucionarnih tradicij narodnoosvobodilne borbe so letos dobili: Kole Čašula in Ivan Minatti za književnost, in Vjekoslav Afrić in Antun Vrdoljak za film in scensko umetnost, Borko Lazeški in Marko Suštaršič za likovno ustvarjalnost, Oskar Danon za glasbeno ustvarjalnost, dr. Djordje Dragić, Miša Leković in dr. Jovan Marjanović za zgodovino ter Dušan Čalić in Milutin Vujović za publicistiko.

Morilec Ivana Gorana Kovačiča živi v Bruslju

Bora Blagojevič, vojni zločinec, morilec znanega partizanskega pesnika Ivana Gorana Kovačiča, živi v Bruslju, kjer je lastnik »jugoslovanske« restavracije.

Blagojevič je v boju s partizani izgubil eno roko in se je večkrat pobahal, da je sam ubil največjega hrvaškega partizanskega pesnika.

Zanimivosti

Alžirska bitka nima sreče

Znani film »Alžirska bitka« v Franciji zares nima sreče. Sicer je to razumljivo, toda Francija se je bila vendarle odločila, da svoje napake prizna. Film, ki ga je napravil Gillo Pontecorvo, je bil sicer najprej prepovedan, pred nedavnim pa so dovolili njegovo predvajanje. Zgodilo pa se je, da so se kinematografi odrekli predvajanja na račun grozljivih pisem!

Solženicinova dramska dela

Nobenega dvoma ni, da spada Aleksander Solženicin med najbolj brane tuje pripovednike pri nas. Ta pojav traja že nekaj let, čeprav je svoj višek dosegel lani, ko so v srbohrvaški izšlo tri njegove knjige. Zadnje mesece pa je začel prodirati s svojimi dramskimi deli. Tako je bila natisnana neka njegova drama, tretji program beograjskega radia pa je oddajal Solženicinovo radijsko igr »Sveča na vetru«.

Albanski filmi pri nas

Predstavniki »Kosovo-filma« iz Prištine so bili nedolgo tega v Albaniji, kjer so se pogovarjali s tamkajšnjimi filmskimi delavci o izmenjavi filmov. Kaže, da bo filmsko podjetje iz Prištine predložilo »Jugoslavija-filmu« za odkup petindvajset albanskih filmov, od tega 12 umetniških in 13 dokumentarnih.

Najtežja knjiga

Šest možakov se mora zbrati, kadar hočejo dvigniti najtežjo in najdražjo knjigo na svetu v knjižnici v Nici. To je Apokalipsa s svetopisemskim besedilom. Knjiga je težka 210 kilogramov in vezana v bronaste platnice. Besedilo je napisano na 150 listov iz ovčje kože, 7550 črk je napisanih z zlatom, 93.000 pa s črno barvo. Vrednost knjige cenijo na pet milijonov francoskih frankov.

Obsodba pesnika

Sarajevski pesnik Izet Sarajlić se je dva tedna potem, ko je bil izvoljen za predsednika Društva književnikov Bosne in Hercegovine, odpovedal svojemu predsedniškemu položaju. Povod je bila politična ocena njegove pesni »Kje sem — se ve«, ki jo je dal Centralni komite Zveze komunistov črne gore, »Rusija, o kateri sem pisal in še pišem, je dežela, ki je dala svetu Puškina, Bloka, Majakovskega, Jesenjina, Pasternaka — zame je to prav tako dežela velike Oktobrske revolucije in Lenina, in ne Stalina in zdanovščine...«, pravi Izet Sarajlić. O pesmi so govorili tudi v organizaciji ZK v založbi »Veselin Mačeska«, kjer je pesnik v službi, in ga nemudoma izključili iz Zveze komunistov. Tudi oni so bili namreč mnenja, da je idejna in politična vsebina pesmi škodljiva.

Amerika ni vedno Amerika

Ameriški »New Statesman« navaja med drugim, da so ZDA glede smrtnosti otrok na štirinajstem mestu, in da je veliko umsko zaostalih otrok v ZDA zaradi podhranjenosti. »Da bi bilo protislovje še večje — navaja list — daje vlada ZDA vsako leto farmarjem štiri milijarde dolarjev, da bi ne pridelali preveč, ker bi v tem primeru cene poljedelskih pridelkov padle.

Jubilej nenavadnega muzeja

Muzej voščenih lutk madame Tussaud v Londonu je pred kratkim slavil dvestoletnico. Sloves si je pridobil z igralci in državniki. Vsako leto si pride ogledat te osebnosti — lutke v naravni velikosti okoli 400.000 obiskovalcev. Prve lutke je vili iz voska dr. Philippe Curtius, ki je bil priseljenec iz Berna v Švici, delo pa je opravil leta 1770 v palači Royal v Parizu. Njegova nečakinja, madame Tussaud, je leta 1802 rešila iz zmesnjave francoske revolucije vse njegove lutke ter jih prinesla v London, kjer je leta 1835 ustanovila muzej, ki je sedandanes znan po vsem svetu. Najmlajša bogatitev muzeja, ki šteje že 450 figur, naj bi bila lutka kanclerja ZR Nemčije Willyja Brandta.

ERIH KOŠ :

Pokol v Novem Sadu

Danes sedemindesetletni srbski književnik Erih Koš ima za seboj že bogato literarno in revolucionarno življenje. Napisal je vrsto romanov in novel iz predvojnega in partizanskega življenja. Med takšna dela sodi tudi njegova knjiga »Pokol v Novem Sadu«, ki vsebuje v bistvu dve deli: sijajno napisano novelo o slavonskem narodnem heroju Babi Kartari in njegovem odredu ter daljše umetniško pričevanje o pokolu v Novem Sadu.

Vsekakor je pokol v Novem Sadu januarja 1942. leta eno najstrahotnejših poglavij v kroniki tega mesta, ko je madžarska soldateska začela divjati po mestu in pobijati vsevprek nedolžne Novosadčane ter se tako maščevati za vse svoje neuspehe v borbi proti partizanskemu gibanju, ki se je bilo razplamtelo na ozemlju, pod madžarsko okupacijo.

Erih Koš je kot pisatelj za literarni opis tega dogodka našel

svojevvrsten pisateljski prijem: skozi okupatorjeve oči, ali konkretnije, skozi madžarsko generalno in polkovniško soldatesko, ki je izvajala pokol, skozi njene karakterje in poročila, njena pričevanja in doživljanje, je opisal strahotni pokol v Novem Sadu in nam tako umetniško prikazal na eni strani vso veličino naših ljudi v tem pokolu, brez primere, na drugi strani pa vso moralno bedo in poniglavo madžarske soldateske, ki je izvajala racijo in pokol tako barbarsko, neorganizirano, kruto in podlo, da človek kar strmi, odkod so se vzeli takšni ciniki, izmečki in pokvarjenci, kot so bili to prav izvajalci te hekatombe dvajsetega stoletja v Novem Sadu.

Prav je, da je zavod Borec v prevodu Jožeta Zupanciča izdal to Koševo literarno delo, saj nam razkriva v vsej umetniški prepričljivosti in strahotnosti eno najhujših, a tudi največjačnejših poglavij iz zgodovine našega Novega Sada, poglavje iz njegove borbe in odpore, ki ga, roko na srce pri nas ne poznamo preveč podrobno. Zdej je knjiga tu in kdor jo bo prebral, jo bo molče odložil, pretresen nad dogodkom, ki ga je Koš znal tako umetniško in prizadeto opisati. Knjiga je pred kratkim izšla pri založbi »Borec« v Ljubljani.

D. Z.

Ob dnevu borca in dnevu vstaje slovenskega naroda pristrčno čestitamo vsem borcem NOV.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIDR
TI BO POMAGAL

Partizanska ljudska pesem

Zasliševanje

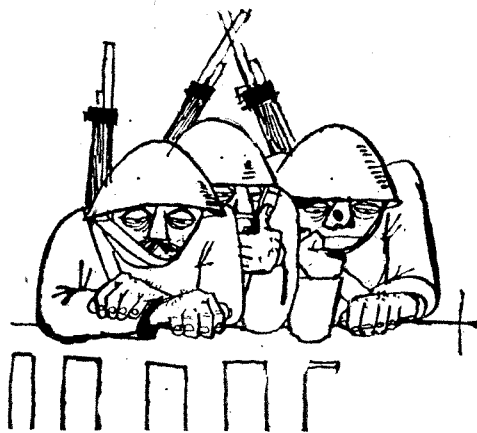
Udari, brat, udari,
naj kri se pocedi,
v imenu Krista kralja,
usmiljenja več ni!

Razgali, lajdri, nedra,
pobožaj z bičem jo,
odgrni obla bedra,
uži pocestnico!

Usmiljenja ni vredna,
s hudičem se peča,
udari, brat, udari,
mogoče se skesa?

Povej nam, kje je ljubček?
Je k partizanom šel?
In kaj ti je obljudil?
Kdaj bo v goste prišel?

Molčiš, molčiš kanalja!
Rdeča psica ti!
V imenu Krista kralja
naj kri se pocedi!

Dobro je če veste...

Sok, iztisnjen iz surovega krompirja, zlasti še krompirja z rdečkasto lupino, se uporablja za zdravljenje žilodolnih bolezni, ki jih povzroča v žilodolu odvečna kislina. Krompirjev sok deluje kot blago sredstvo, ki lajša krče in bolečine ter zmanjšuje odvečno žilodolno kislino.

Strihnin spada med najhujše rastlinske strupe, ki ga uporabljamo za ugonabljanje volkov in drugih škodljivcev, pridobiva pa se iz semena strihnovca, tropičnega drevesa, ki uspeva v Indiji, na Cejlonu, na otokih Indijskega arhipelaga, v nekih afriških predelih in tudi še drugod. Iz teh semen so domačini že davno davno pripravljali strup, s katerim so prevlekli konice puščic. Strihnovcevo seme je Evropa poznala že v XV. stoletju. Z njim so zastrupljali vsakovrstno škodljivo golazen in zveri, ki so ogrožale življenje ljudi in domačih živali. Zdravilni pripravki iz tega semena in alkaloid strihnin se uporabljajo v zdravstvu kot sredstvo za jačanje organizma.

Število smrtnih primerov zaradi srčnih bolezni bi se lahko precej znižalo, če bi se umetno spremenila sestava pitne vode, je izjavil glavni zdravstveni strokovnjak v britanskem ministrstvu za zdravje. Po njegovih ugotovitvah je velika razlika v stopnji smrtnosti med področji z mehko in območji s trdo vodo. Najnovejši podatki iz ZDA, Kanade, Švedske in Velike Britanije dokazujejo, da umira od srčnih bolezni več ljudi v krajih, kjer pijejo trdo vodo.

Ribje meso vsebuje, če ga primerjamo z mesom sesalcev in kuretin, več vode in manj maščob, po količini beljakovin — 18 do 20 odst. — in po njihovi kakovosti pa ne zaostaja za mesom drugih živali. Najbogatejša za beljakovinami je tunina, ki vsebuje povprečno 25,8 odst. te koristne snovi. Ribje meso sestoji iz kratkih mišičnih vlaken, je nežno, se laže in hitreje prebavlja. Ne smemo pozabiti, da je ribje meso precej bogat vir vitaminskih in rudninskih snovi. Meso morskih rib se odlikuje z bogastvom vitamina A in D, s fosforom, magnezijem, jodom in fluorom. Potemtakem je ribje meso v pogledu redilnosti in biološke vrednosti enakovreden nadomestek navadnega mesa.

Rožič je znan sredozemski sad, od 10 do 20 cm dolg mesnat stek, ki vsebuje več ko 30 odst. groznega sladkorja in še nekatere druge vrste sladkorja, beljakovine, pektin, rastlinsko sluz, rudninske snovi, sadne kisline in še marsikaj. Rožiče uporabljamo kot živilo, iz njih pripravljamo sadne sokove in alkoholne pijače. Otroci, ki pogosto in radi jedo rožiče, so manj nagnjeni k boleznim prebavil. Rožiči so priporočljivi kot dodatek k hrani, tako za odrasle kakor za otroke, ki imajo težave pri prebavi. Žlico zdrobljenega, stoletnega ali zmletega rožiča (brez semen!) je treba prekuhati v četrt litra vode in tak, še tople čaj piti po večkrat na dan. Rožičevci, ki je doma v Mali Aziji, uspeva tudi pri nas ob morski obali južno od Splita kot grm ali drevo ter živi 150 let.

Sesalec imajo, razen nekaj izjem, prednje noge krajše kot zadnje, tako tudi prežvekovalci, le žirafa ne. Žirafa živi v travnatih stepah vzhodne in srednje tropike in subtropske Afrike. Pri tej lepi in prikučni živali so prednje noge precej daljše kot zadnje. Kadar se žirafa pase ter muč travo, mora prednje noge močno razkoračiti. Žirafa pa zelo rada obira listje na drevju. Ona je najvišja žival, visoka je 5 do 6 metrov. Ima zelo dolg vrat, ki sestoji iz sedmih vretenj.

Ali nosača ženska lako ostane v šoli? To vprašanje je izzvalo v gimnaziji zahodnonemškega mesta Scharding nenavadno žolčne razprave. Gimnazijski direktor je zagrožil, da bo odstopil, če bo učenka ostala v šoli. Ko je postala nosnost učenke, ki hodi v 7. razred, očitna, je sklenil direktor, v soglasju s profesorskim zborom, učenko izključiti iz gimnazije. Združene stranke je protestiralo proti temu sklepu, se zavzelo za učenko in posredovalo pri višji šolski oblasti, ki je omenjeni sklep razveljavila in odločila, da učenka lahko ostane v šoli. Direktor je nato najprej odstopil, pozneje pa je odstop prekal in se vdal v usodo.

Iz bratskih republik

PRIPRAVE NA 30-LETNICO VSTAJE

Na slovesno proslavo 30-letnice vstaje hrvatskega ljudstva, ki bo 27. julija prhodonje leto (1971) v vasi Srbu, se pripravljajo že sedaj. Akcijski odbor za to proslavo je pred kratkim sprejel program.

V okviru manifestativnega dela te proslave je predvideno, da se začnejo slovesnosti 26. julija s slavnostno akademijo, drugi dan 27. julija pa bodo priredili vaje mladinskih in teritorialnih enot jugoslovanske ljudske armade. Proslavo bodo nadaljevali z velikim zborovanjem ljudstva iz Like. Priredili bodo tudi razna športna tekmovanja ter kulturne manifestacije.

SPREJELI SO REPUBLIŠKI STATUT

Na četrti seji republiškega odbora ZZB NOV v Zagrebu so sprejeli prvi statut Zveze združenj borcev NOV Hrvatske. Razpravljali so tudi o dopolnitvah pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter sprejeli zaključni račun republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske za leto 1969. Z ozirom na sklep, da se letos razdelijo sredstva (v višini milijarde starih dinarjev) za borčevska stanovanja, so se na seji pogovorili tudi o merilih za razdelitev teh sredstev.

Sklepe s te seje so poslali na pristojna mesta.

TEKMOVANJE INVALIDOV — SPORTNIKOV

Invalidi športniki in to VVI, slepi invalidi in invalidi dela iz Subotice so se na Paliču pomerili v kegljanju, šahu, namiznem tenisu in v mnogoboju. Tekmovalo jih je štirideset. Tisti, ki so dosegli najboljše uspehe se bodo udeležili pokrajinskega in republiškega tekmovanja invalidov.

PREGLED DELA ZZB NOV SRBIJE

Pred kratkim je bila v Beogradu četrti seja republiškega odbora ZZB NOV Srbije. Na njej so se pogovorili o letnih skupščinah občinskih odborov ZZB NOV, o urejanju posebne dobe udeležencev, o združenem planu in možnostih razvoja SR Slovenije v času od 1971 do 1975. Sprejeli so tudi statut ZZB NOV Srbije in se pogovorili o načrtu dela komisije za vseljudsko obrambo. Na tej seji so med drugim ugotovili, da je v SR Sloveniji še vedno 27.087 nerešenih

predmetov za priznanje posebne dobe udeležencem NOB.

OB DNEVU BORCA V ZAGREBU

Proslava dneva borca — 4. julija se je na Hrvaškem začela že 2. julija, ko se je v Zagrebu zbralo okrog tisoč borcev. Tradicionalnega srečanja, so se udeležili borci iz osemnajstih mest in občin, skoraj iz vseh naših republik. Ob tej priložnosti so priredili razne kulturne, zabavne in športne manifestacije tudi v mnogih krajih SR Hrvatske.

ZBOLJSALI JIM BODO ZDRAVSTVENO VARSTVO

Svet za zdravstveno varstvo v Zagrebu je sprejel nekaj predlogov sekretariata za zdravstveno varstvo SR Hrvatske, ki se nanašajo na izboljšanje zdravstvenega varstva za nosilce »Partizanske spomenice leta 1941« in na vojaške vojne invalide. Zanje nameravajo odpreti dve posebni ordinaciji in jim izposlovati prednost ob sprejemanju na razne preglede.

KONGRES FRANCOSKIH VOJNIH UJETNIKOV

V dneh od 11. do 13. junija je bil XIX. kongres nacionalne federacije vojnih ujetnikov Francije. Sklicali so ga, da bi proslavili 25-letnico zmage nad fašizmom, 25-letnico vrnitve iz taborišč in 25-letnico ustanovitve svoje organizacije. Pomembnemu sestanku francoskih vojnih ujetnikov je prisostvovalo veliko število predstavnikov francoskih in tujih organizacij borcev. V imenu ZZB NOV Jugoslavije je prisostvoval kongresu Srečko Nedeljković, predsednik komisije bivših vojnih ujetnikov, ki je kongres tudi pozdravil v imenu borčevske organizacije Jugoslavije.

Imeli smo ljudi

Maks Šifer

Komaj 42 let star je moral zapustiti družino. Šestnajst let star je postal partizan. Bil je pripadnik VOS, nato pa 2. bataljona 2. brigade Vojske državne varnosti. Kot tak se je bojeval po Gorenjskem in Primorskem ter v Trstu. Odlikovan je bil z redom zasluge za narod s srebrno zvezdo in redom za hrabrost.

Po osvoboditvi se je izučil za mesarja, nato pa še za mojstra. Polnih 25 let je delal pri podjetju Mesnina v Škofji Loki. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Franc Zakovšek

Tragično je preminul star 73 let, 21. junija so ga pokopali v Mestnem logu pri Kočevju.

Udeležil se je I. svetovne vojne, ob koncu so ga zajeli Italijani. Vrnil se je šele leta 1920. Zaposlil se je v trboveljskem rudniku in se oženil, toda že 1923, je z vso družino odšel v Francijo, Belgijo in na Holandsko. Vrnil se je leta 1933 in poiskal delo v Zagorju, spet v rudniku, in na cestnih delih. Leta 1936 je odšel za delom v Srbijo v rudnik Ravna Reka. Vrnil se je 1940, in se naselil v Kočevju, kjer je dobil delo v rudniku.

Leta 1941 se je vključil v OF. Njegov sin Edi je bil član okrožnega komiteja SKOJ za Kočevje. Po italijanski kapitulaciji sta skupaj s sinom odšla k partizanom, kjer je sin padel. Franc pa je bil borec Šerzerjeve brigade. Ob napadu na Kočevje je bil v Podgorški ulici hudo ranjen, mitraljez mu je prestrelil nogo in trebuh. Zdravil se je v roških bolnišnicah in v Italiji. Od tam se je vrnil na Vis in se udeležil bojev ob obali s prekomorskimi brigadami, nato pa se je vrnil v Slovenijo. Delal je v mehanični delavnici v Črnomlju do osvoboditve.

Po vojni se je spet zaposlil v kočevskem rudniku. Leta 1952 so ga izvolili za prvega predsednika delavskega sveta. Kasneje so ga upokojili. V spominu nam bo ostal kot dober tovariš!

Josipina Cirk

Pokopali so jo konec junija v Žužemberku ob številni udeležbi pogrebcev. Stara je bila 89 let. Njeno življenje je bilo težko, saj je že zelo zgodaj izgubila moža in se sama s štirimi otroki prebijala skozi življenje. Kljub temu je vse štiri vzgojila v dobre in poštene ljudi, ki so se vsi udeležili naše osvobodilne vojne kot aktivisti ali borci.

Ko se je pred vojno priselila v Kočevje, je takoj začela sodelovati v akcijah proti nacistom. Zato je imela mnoge nevarnosti, tudi oblasti. Tudi leta 1941 je z delom nadaljevala. Zaradi dela za osvoboditev so jo zaprli in poslali v nemška taborišča. Tudi tam je ostala zvesta svojim načelom.

Po vojni se je vrnila v razrušeni in oplenjeni dom v Kočevju. Toda kaj kmalu se je vključila v družbeno delo. Kasneje se je vrnila v rojstno vas Žužemberk, kjer je tudi umrla. Nasj v miru počiva!

Politični razgledi

Zadnji dan junija so ameriške čete zapustile kamboško ozemlje in predsednik Nixon je tako »držal besedo«, ki jo je bil dal v začetku maja. Položaj se s tem ni prav nič spremenil, v Kambodži so še zmerom saigonske enote, pa tudi Američani, vendar ne kot vojaki, marveč kot »svetovalci«. Edina »zasluga« ameriške intervencije v Kambodži je, da je dežela, ki je dolga leta živila v miru na mejah vojne, tudi spoznala grozote sodobnega ameriškega vojskovanja.

Tako v ameriškem zunanjem ministrstvu kot v Beli hiši so pozabili na besede, ki jih je bil Nixon izrekel 19. junija 1969: »Skrajšal bom koledar mistra Clifforda Clarka.« (Nekdanji obrambni minister je bil predlagal, naj bi vse ameriške čete umaknili iz Vietnama do 31. decembra 1970.) Zdaj je Nixonova dolžnost drugačna: pred ameriško in s tem svetovno javnostjo se mora bahati z »uspehi« intervencije v Kambodži:

— Uničili so 40 odstotkov »sovražnikovih rezerv. (Toda »sovražnik« je postavil nova oporišča tako v Kambodži kot na jugu Laosa.)

— Z intenzivnim bombardiranjem so uničili tako imenovani »račji kljun«. (Toda DR Vietnam je na istem področju ohranila popolnoma nedotaknjeni 5. in 7. divizijo, medtem ko se je najmanj en polk pretihotapil v bližino Saigona.)

— Sovražnikova logistika je popolnoma razmajana. (Toda že lani je »sovražnik« izdelal novo strategijo — razcepitev enot, vrnitev k političnemu delu in k terorizmu — ki je Američani niso prizadeli. »Sovražnik« še zmerom ubije vsak mesec 300 do 400 južnovietnamskih administratorjev. Število »dvomljivih« naselij v severni polovici dežele se je spomladi letos povečalo z 10 na 20 odstotkov.)

— Osem tednov zasledovalne vojne je sovražnika fizično oslabilo. (Toda številčno so njegove enote močnejše tako v Kambodži kot okoli Saigona: ameriški računalniki postrežejo s podatki, da gre za 40-odstotno povečanje.)

Vendar takšni podatki zelo slabo prikrivajo resnico, da je kamboška operacija najhujši ameriški vojaško-politični poraz po kazenški odpravi v Svinjski zaliv (ko se je kubansko ljudstvo »pozabilo« upreti Fidelu Castru) in po bombardiranju DR Vietnama (ko se Ho Si Minh ni uklonil, čeprav so pentagonski računalniki tako napovedovali). Oporišča osvobodilne vojske so se povečala in se razširila na vse kamboško ozemlje, Lon Nolon režim pa stoji na nogah edino zato, ker Hanoju še ni do tega, da bi zavzel Pnom Penh.

Pri vsem tem si je Nixon pridržal pomembne zasilne izhode. Na mrzličnih pogovorih v Bankoku (med Američani, Tajlandčani in južnimi Vietnamci) so enote Tajlanda in Južnega Vietnama, ki mejijo na Kambodžo, dobile vsa pooblastila za intervencije v Kambodži. Te enote bodo financirale, opremljale in jim z bombardiranjem pomagale ZDA. Južnovietnamski in tajlandski voditelj Thieu in Kitkatichorn sta trenutno neodločna edino zato, ker zahtevata od ZDA trdna zagotovila za podporo in intervencijo, če bi se njune enote v Kambodži znašle v kaši, kar je seveda prav mogoče.

»Zavezniške enote« v Kambodži bodo poleg logistične in zračne podpore ZDA uživale tudi pomoč ameriških »svetovalcev«. Ameriški »svetovalci« namreč že tako in tako vodijo vojno v Laosu, Nixon pa je umaknil iz Kambodže samo vojsko, ne pa »svetovalcev«. Zraven tega lahko Bela hiša pošlje v Kambodžo kakšnih 10.000 ali 20.000 svojih »prostovoljcev« in tako pomaga novemu kamboškemu režimu, če bi bilo potrebno.

V Pentagonu imajo tudi nujen načrt za osvoboditev Pnom Penha. Dotlej pa bi ameriško letalstvo moglo učinkovito varovati zahodni bok ameriških sil v Vietnamu.

61 dni sramote

Tako se bistvo Nixonove vietnamske politike ni spremenilo. Še zmerom se baha z domnevnimi vojaškimi zmagami in umika ameriške enote iz Vietnama, vendar ne tako hitro, kot to dovoljuje vojaški položaj, marveč tako, kakor mu to dopušča javno mnenje. Predstavo o resničnih Nixonovih namerah dobimo, če vemo da ima že nekaj tednov na mizi strogo zaupno dokumentacijo za rešitev zadeve, ki jo je pripravil senator iz Massachusettsa Broke in o kateri se predsednik sploh še ni odločil.

Po teh dokumentih ima predsednik ZDA pravico, da šele po 1. aprilu 1971 umakne komaj po 12.000 vojakov na mesec, se pravi, da more pustiti v Južnem Vietnamu ameriški ekspedicijski korpus vse do leta 1975 torej precej po volitvah (te bodo leta 1972). Toda Nixon ima drugačne načrte. Prepričan je, da se je pomirila razburjenost, ki je nastala ob vdoru ameriških čet v Kambodžo, da mu je ta operacija dala šest do dvanaest mesecev odloga in da bo Hanoi na pariških pogajanjih kmalu raje sprejel ameriške pogoje, kot da bi nadaljeval boj, katerega konec je tako daleč in negotov.

Na hodnikih Bele hiše šepetajo, da bi Nixon v nasprotnem primeru mogel uporabiti velika sredstva: da bi preprečil ameriški poraz, bi utegnil zagroziti z jedrskim orožjem. Takšen je pač pritisk vojaških krogov. Tako bi baje ubili dve muhi na en mah. Skrajšali bi vojno ter prihranili številna ameriška življenja. Poleg tega bi ameriško javnost, ki je še vsa prežeta z »naivnim strahom«, privadili na resničnost atomske vojne. Bolje bi bilo torej takšen korak narediti prekmalu kot prepozno.

Senator Fulbright je zvedel za takšne načrte in potem je trikrat vprašal Nixonovega zaupnika senatorja Byrda, ali ima vlada v mislih uporabo jedrskega orožja v Indokini. Byrd mu je trikrat odgovoril, da tega ne ve. Vendar pa ni Nixon nikdar prikrival, da so po njegovem mnenju severni Korejci sprejeli pogajanja z Eisenhowerjem samo zato, ker jim je ameriški predsednik na skrivaj zagrozil z atomskim orožjem.

Zadnje čase je vse pogostejše slišati govorice o primernosti uporabe manjše atomske bombe v Indokini. Sociolog Andrew Hacker napoveduje, da bo ameriška vlada zaradi nenehnih razočaranj in porazov naposled primorana zadati odločilen udarec s sekuro.

Potemtakem pred Nixonom ni druge izbire, kot da se odloči za ponižujoč poraz (katerega je že vnaprej zavrnil) ali za operacijo, ki bi vso jugovzhodno Azijo potegnila v vrtinec vietnamizacije.

Strokovnjaki napovedujejo, da se bo v šestih mesecih položaj v Vietnamu bistveno spremenil. V tem času naj bi se partizanska vojska Norodoma Sihamuka v Kambodži, ki je zdaj še v zameških, krepko uprla in začela odločilni boj za neodvisnost od vseh strani ogrožene dežele. Šest mesecev je zelo kratka doba za DR Vietnam in južnovietnamsko FNO, ki se bojujeta že skoraj petindvajset let.

KOMENTATOR

Nagrajeni prispevek

Po poteh kurirjev in vezistov

Neprecenljiva je bila vloga kurirjev in vezistov v NOB. Kurirske poti so bile ožile narodnoosvobodilnega gibanja. Na tisoče kurirjev je padlo pri opravljanju nalog. Mnogo je znanih in še več neznanih primerov, ko so sovražniki zasedli kurirsko postajo in jo napadli. Mnogo kurirjev je bilo ujetih in, čeprav mučeni, niso izdali skrivnosti, ki so jih nosili s seboj. Sovražnik je lahko ubijal kurirje in tudi skupine kurirjev, nemogoče pa je bilo uničiti kurirsko zvezo kot celoto, vsakega padlega je takoj nadomestil drug, prav tako sposoben in prav tako zavzet za stvar, za katero je tvegati tudi življenje.

Včeraj

Ze leta 1941 so člani KPJ in SKOJ prevzeli dolžnosti kurirjev, kasneje pa je bila v okviru narodnoosvobodilne vojske ustanovljena zveza kurirjev, ki je bila razdeljena po terenskih vodih — TV postajah. Izhodišče vseh postaj so bili Dolomiti. Tu je bilo že leta 1942 organizirano gosto omrežje kurirskih postaj, ki se je razprostiralo po Notranjski in Dolenjski tja do Bele krajine. Kurirji so neumorno vzpostavljali in širili zveze najprej po Gorenjski in Štajerski. Tudi na Primorskem se je kmalu povečalo število kurirskih postaj. Najtežavnejša je bila vzpostavitev zvez s Koroško. Kurirske postaje so se združevale v linije in te v sektorje, sektorji pa so tvorili brigado, ki je bila vključena v slovensko divizijo KNOJ.

Služba radiotelegrafistov in telefonistov je v nasprotju s kurirsko manj poznana, čeprav se je razvijala vzporedno z njo. Ze leta 1941 je začel delovati v Ljubljani radijski sektor, ki je obveščal prebivalstvo o narodnoosvobodilni borbi, gradil sprejemne oddaje po-

staje za vzpostavljane radijskih zvez med poveljstvom in sektorji ter vrhovnim poveljstvom in Moskvo. Istočasno so vzgajali kadre, ki naj bi to službo pozneje razširili in nadomestili morebitne izgube na tem področju. Vezistom je uspelo dobiti najpotrebnejše aparate, čeprav je bil radijski oddajnik v tistem času prava redkost. Leta 1942 so že vzpostavili zvezo z Moskvo in vrhovnim poveljstvom NOV in POJ. Istega leta pa so že tudi na Primorskem, Štajerskem in Gorenjskem dobili prve sprejemno-oddajne postaje, in ni je bilo brigade, odreda ali važnejše obveščevalne točke, ki bi ne bila radijsko povezana z glavnim štabom. Prav tako izrednega pomena so bile tudi telefonske zveze, čeprav so jih uporabljali predvsem na osvobojenem ozemlju.

Leta 1944 je bilo v sestavi narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije že 155 radijskih postaj, veliko telefonskih central in aparatov, Morzejevih in Hillovih aparatov ter opreme. Večina tega je bila zaplenjenega v borbah ali kako drugače odvzeta sovražniku. Kurirji in vezisti pa so bili tisti, ki so — vsak hip pri-

Ko gledam zvezde...

KO V NOCI SKOZI OKNO GLEDAM
SE V SVETLE ZVEZDE ZAZREM.
GLOBOKO V SRCU SE ZAVEDAM,
KAJ MIR POMENI VSEM LJUDEM.

V BOJU ZA SVOBODO TEKLA KRI JE
NAŠA,
O, KOLIKO ŽIVLJENJ JE STRLA SMRT,
A UPANJE NAM NOVIH SIL PRINAŠA,
DA KONČNO LE SOVRAG BO STRT.

V BOJU TEM SVET ZVEDEL JE
RESNICO,
DA HOČEMO NA SVOJEM BITI
GOSPODARJI,
JE VELIKI PREŠEREN PEL ZATO
ZDRAVLJICO,
DA SVOBODNI BOMO V ZLATI ZARJI.
MIRAN NERAT

Narisal: EVGEN SAJOVIC

Moja vas

Rodila sem se v Zubljevem. To je majhna vas, šteje sedem hiš. Naša hiša stoji na hribu, od koder je lep razgled na okolico. Vidim planine, ki se mi zdijo lepe, vidim mesto Kamnik. Zelo rada grem v gozd, ki je le streljak od naše vasi. V gozdu poslušam kukavico in gledam, kako veter ziblje veje in kako se poigrava z listjem. Rada imam rojstni kraj, ker je to moja domovina!

EMA KOTNIK

TE DNI

MEDTEM KO SO ENOTE VII. KORPUSA JUNIJA 1944 RUSILE PROGO MED LJUBLJANO IN TRSTOM TER ZE DRUGIC PORUSILE STAMPETOV MOST, SO ENOTE IX. KORPUSA UNICEVALE PROMETNO OMREŽJE NA PRIMORSKEM IN GORENJSKEM. TAKO SE JE NAPAD NA ŽELEZNISKO PROGO V BASKI GRAPI ZACEL 28. JUNIJA IN JE TRAJAL DO 2. JULIJA. PARTIZANI SO NAPADLI NENADOMA IN SILOVITO. V STIRIH DNEH BOJEV OD MOSTA NA SOCI DO PODBRDA SO UNICILI TRI SOVRAŽNIKOVE POSTOJANKE: KORITNICO, MOHORC IN PRANGER. PORUŠENI SO BILI STEVILNI BUNKERJI IN OSEM MOSTOV, PROGA PA JE BILA MINIRANA NA DEVETINŠTIRIDESETIH MESTIH. V TEH BOJH JE BILO POBITIH VEČ KOT DVESTO SOVRAŽNIKOV IN ŠTIRIDESET UJETIH.

pravljeni za pot — spremljali vojaške ter politične voditelje in sporočali njihove ukaze v najoddaljenejše kraje.

Danes

Dne 7. junija 1967 je delavski svet Združenega podjetja za PTT promet v Ljubljani sprejel sklep, da PTT kolektivi Slovenije prevzamejo pokroviteljstvo nad TRANSVERZALO KURIRJEV IN VEZISTOV. Vodila jih je želja, da mlademu rodu ohranijo svetle tradicije narodnoosvobodilnega boja. Pokroviteljski odbor je izbral pot od Gančanev do Slavnika, ki zajema vrsto zanimivosti iz tistih dni. Vsakdo, ki se bo odločil zanj, bo dobil transverzalni dnevnik in poseben Vodnik, kjer bo našel podrobnejše podatke in navodila. Na sleherni prehodni točki se bo udeležene akcije oglašil pri osebi, ki bo odgovorna za štampiljke. Ko bo obšel postaje, bo imel 88 štampiljk! Dnevnik bo nato predložil odboru za pokroviteljstvo nad kurirji in vezisti NOV Slovenije pri Združenem podjetju za PTT promet v Ljubljani — kot priznanje za prehojeno pot pa bo prejel transverzalo značko.

Izhodišče transverzale kurirjev in vezistov so Gančane, velika ravninska vas. Po ovinkih pridete do Ljutomer. Cesta, obdana z griči polnimi vinske trte, drži iz Pomurja v Slovenske gorice. Bučkovci, Gomila in Lenart so vasi, skozi katere vodi pot do Maribora. Nato zavijete na Pohorje, proti Mariborski koči in mimo Ruške koče do Osankarice, kjer se vam odpira lep razgled. Tu se vam zbudi spomin na zadnji boj Pohorskega bataljona. Precej vrhov je še tod naokrog, ki jih morate doseči, toda kdo bi ne bil zadovoljen po opravljenem pohodu? Mimogrede naj še omenimo partizansko bolnišnico Pavček, v kateri so od leta 1944 pa do osvoboditve sprejemali partizanske ranjence in jim reševali življenja. Iz bolnišnice pridete v Slovenj Gradec, od tod pa na Koroško do Slemenca. Znani turistični kraji kot Golte in Menina planina se vrste drug za drugim. Kmalu ste v Zasavju. Koča na Čemšenški planini prijazno sprejme popotnika, kajti ljudje v teh krajih so znani po gostoljubnosti. Največji kraj na tem delu poti so Trbovlje. Napotite se še proti La-

škemu in, če boste imeli srečo, se boste lahko udeležili praznika cvetja in piva. Nato se povzpnete na Bohor, obiščete Senovo ter Brestanico — in že ste v »deželi kranjski«.

Dolenjska je dežela veselih ljudi. Mimo Bučke zavijete do Škocjanske jame. Če se hočete okopati, storite to v Smarjeških toplicah. Preden preidete na pot proti Beli krajini, naj omenimo še Otočec. Kulturni in gospodarski center Bele krajine je Crnomelj, ki je lepo mesto. Odtod jo mahnete proti Kočevskemu, ki je po Roški ofenzivi zaslovelo daleč naokrog. Črmošnjice in Občice sta vasi, skozi kateri pridete do znane Baze 20. Še obisk nekaterih manjših krajev in že se ustavite v Kočevju, kjer je bilo na začetku oktobra 1943 zasedanje odposlancev slovenskega naroda. Pot nadaljujete prek Ribnice, Travnice gore in Loškega potoka na Notranjsko, kjer vam spomin nehoti uide v dnu slavne roške bitke. Obidete še nekaj vasi, si ogledate Cerkljsko jezero in že ste v Ljubljanski kotlini. Krvava peč, Mokrec in Kurešček so kraji, ki kljub novim stavbam in urejeni okolici še vedno spominjajo na vojne grozote. Nato mimo Turjaka, skozi ilovo goro do Polzeva in Višnje gore. To je prav gotovo zelo zanimiv del poti, saj poleg zgodovinskih značilnosti odkriva tudi svoje naravne lepote. Šest kilometrov pred Ljubljano se na Urhu poklonite spomenu ubitih in mučenih. Iz Ljubljane se povzpnete na Rašico, obiščete Šmartno pod Šmarno gorjo pa Podutik in že ste v Polhograjskih Dolomitih.

Prek vasi Topol in Toško čelo pridete na Grmado. Čez Loško pogorje in Jelovico dosežete Porezen, najvišji vrh v Cerkljanskem in Loškem pogorju. Obiščete še bolnišnico Franjo in Cerkno, Idrijo in nekaj manjših vasi, ki so bile prav tako žarišča narodnoosvobodilnega boja. Pot nadaljujete prek Čepovana in Nanosa proti Postojni. Mimogrede si ogledate Predjamski grad, iz Postojne pa krenete prek Javornika in Snežnika v Ilirsko Bistrico. Večji del poti je tako za vami! Preostane še pot čez Brkine na Slavnika, kjer je zadnja postaja transverzale kurirjev in vezistov.

Odločite se in ne bo vam žal!

ANTON KLEPEC

Domovina

Naši hribi in gore
reke, jezera, morje:
to je naša domovina,
lepa kot mladost:
z rekami — pasom srebrnim
opasana
z jezери opevana,
z morjem proslavljena
čez oceane,
hribi in gore
na so ji stražniki
in spomeniki.

VANDA BITENC

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena!

Zelo sem bila vesela tvoje pisma, v katerem me vabiš k nadaljnjemu sodelovanju v »TV 15«. Sklenila sem, da se ti bom še in seveda tudi redno oglašala. Sem namreč vodnica medvedkov in čebelic, torej dolgoletna in izkušena tabornica. Kako pestro je taborniško življenje in kaj vse prinaša s seboj, pa verjetno sama dobro veš... Gradiva za pisanje ne more in ne more zmanjkati! Kmalu bo našla naša četa — »Črčki« imenovana — na desetdnevno taborniško življenje in kaj vse pripravljen sem pisati dnevnik, ki bi ga lahko objavila v nadaljevanjih. Če si za to, piši, da bom vedela. Hvala za prijaznost in potrpljenje.

Lepo te pozdravljam!

TATJANA SEDLAR

Ul. Pohorskega bataljona 149
Ljubljana

Draga Tatjana!

Seveda sem za to! Samo: vsakdanji zapis taborniškega življenja naj bo sklenjena zgodba, ki me ne bo obvezovala na objavljanje v nadaljevanjih. In ne pozabi, da se je med narodnoosvobodilnim bojem v Poljanski dolini marsikaj dogajalo! Morda bi obiskala kakšno partizansko družino in zapis o njej vključila v dnevnik.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Zelo rad prebiram »TV 15« in še posebno stran za mladino. Odločil sem se, da ti napišem nekaj vrstic in da ti pošljem dve pesmici. Upam, da ti bosta ugajali! Mislim, da bi bila z objavljanjem vezane besede mladinska stran bolj pestra in zanimiva. Veš, rad pišem verze in v njih lažje izpovem ljubezen do domovine in do tistih, ki so se borili za njeno svobodo. Znam ceniti njihove žrtve, ki niso bile majhne, in z zapisanim jim na svoj način izkazujem hvaležnost. Prosil bi te, da vsaj eno objaviš. Nekatere sem že poslal drugim listom, pa mi niti odgovorili niso. To se mi ne zdi lepo! Imam občutek, da se mi to pri tebi ne bo zgodilo — vse kaže, da odgovoriš na vsako pisemce. Lep pozdrav!

MIRAN NERAT

Kosminova 1

p. Maribor — Tezano

Dragi Miran!

Bojim se, da pisanje pesmic ni ravno najboljši in najkoristnejši način izražanja hvaležnosti do borcev narodnoosvobodilnega boja, oziroma, da se to malokomu res — posreči.

Lepo pozdravljen!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VASA TRIBUNA. ZATO
PIŠITE!

Okrogle in oglate

Ustrezna prisposoba. — Zahodnonemški minister za zunanje zadeve Walter Schell je zavrnil očitke, da ne kaže njegova zunanja politika nikakršnih vidnih uspehov: »Diplomacija ni nogometna tekma, v kateri goli, očitni za vsakogar, pokažejo zmagovalca.«

Navodilo za dolgo življenje. — Napoletanka Cherubina Alnegro je nedavno slavila 108. rojstni dan, zdrava ko riba in nadvse dobre volje. Ko so jo častniki zaprosili, naj jim izda skrivnost tako dolgega življenja, jim je svetovala: »Jedite in pijte po mili volji, varujte pa se zdravnikov in zdravil!«

Papir je — najvažnejši. 39-letni Italijan Dario Martini je opravil več ko 1000 uspešnih kirurških operacij, ugotovil natančno diagnozo redke bolezni nekoga nadškofa, ki je niso mogli ugotoviti številni zdravniki, napisal je tri knjige o raku, katerih eno je podelil Zdravniško združenje v Rimu... In Dario Martini je bil nedavno — aretiran, ker so ugotovili, da nima zdravniške diplome in da so ga izključili s univerze, ker ni tretjič uspešno napravil skušnje konec prvega leta medicinskega študija...

Ubijati je lahko, toda... Predsednik univerze v Kentu (ZDA), na kateri je prišlo do krvavih spopadov med študenti, ki so protestirali zoper vdor ameriških čet v Kambodžo in zoper vojno v Vietnamu, in nacionalno gardo, je takole opisal položaj po uboju štirih študentov: »Razkačiti vse hkrati je bilo lahko, pomiritev vsakega posameznika pa bo nenavadno težka in bo dolgo trajala.«

Trgovski duh... Uprave kinematografov so nenavadno iznajdljive. Kakor hitro opazijo, da kateri film ne vžge, obesimo na primerno mesto opozorilo naslednje vsebine: »Mladini pod 18. letom — prepovedano!« Časnik »Vestnik iz Titovega Učica pripominja: »Radovedneži navalijo v dvorano; te so poslej vedno polne. Kdor zna, ima vedno dovolj obiskovalcev.«

Spodbuda in — zgled za druge... Seja občinske konference ZKJ v Rumi je bila v dvorani, v kateri je prepovedano kajenje. Po uvodni besedi je zavladala v dvorani grobna tišina. Inž. Djordje Canadić je nato nagovoril udeležence konference: »Le zakaj oziroma čemu molčite? Podobni ste nepripravljenim dijakom. Radi bi kadili, ali ne? Ne bo nič, ne bo odmor, dokler se ne oglasita vsaj dva.« »Sremske novine« so poročale, da je koj nato spregovorilo precej udeležencev. Njihova izjavanja so bila nenavadno kratka, jedrnat, jasna in natančna...

Pozirali se — nevesto... Na obali Indijskega oceana, na severozahodu Natala (Južnoafriška unija), se je nedavno zbralo nekaj mladih ljudi, ki so uprizarili nogometno tekmo. Eno moštvo je dobilo vzdevek »Tigers«. Tekma se je končala neodločeno. Vsi so bili zadovoljni, a bili so lačni. Rešitev se jim je ponudila v podobni neke lepe krave, ki se je izgubila...

Vse je tako kazalo, kot n. bilo nikjer v bližini ne katerega naselja ne farne ne pastirja. Potemtakem je krava bila »splošna lastnina«. Na predlog Mohola, kapitana moštva »Tigers«, so kravo spremenili v — račničice, ki so nogometšem kaj dobro tekli. Po pogostitvi, ki so si jo privoščili, je nekdo opazil starčka, ki je bil zaspal na obali. Pokazalo se je, da je ta starček — Moholov oče. Ko so ga zbudili, je dejal sinu: »Vidiš, sine, poslal si mi denar in me zaprosil, naj ga hranim za tvojo ženitev. Za tvoj denar sem kupil prelepo kravo, s katero si boš lahko kupil nevesto... Živel sem malo prej prigan, sem, videl sem te, da igraš v nogometni tekmi ter te nisem hotel vznemirjati, legel sem in zaspal...« Ker pripada Mohol nekega afriškega plemenu, ki neveste kupuje, bo moral — spriči veselo gostije — garati še kakšno leto in zasluziti primerno vsoto, da si bo lahko kupil nevesto.

Idol vseh Jugoslovank... Lokica Stefanović, plesalka, je izdala časnikarjem, da je popevkar Arsen Dedić rekel o njej: »To je edina ženska v Jugoslaviji, ki me ne ljubi.« Težko je reči, kdo je bolj usmiljenja vreden: Lokica ali Arsen Dedić ali vsi jugoslovanski mošje in ženi, katerih bene in neveste ljubijo popevkarja...

Konec Gotske linije

(III)

V apeninskem predelu, torinski in beneški ravnini je bilo vreme prelepo, sonce je grelo kot poleti. Zemlja je drhtela. Dopoldne, 8. aprila so strateški bombniki odvrli 175.000 bomb na nemške položaje v jadranskem območju. Drugo jutro je odletelo v akcijo 200 lovskih bombnikov, ki so napadali posamezne sovražnikove baterije. V drugem valu je sodelovalo 500 letal, ki so se lotila še manjših ciljev.

Potem je začelo streljati topništvo: 1020 topov je v petih »salvah« po 42 minut izstrelilo na nemške sprednje položaje dva milijona granat. Nato so napadli pehota, tanki, amfibijska vozila — Angleži, Avstralci, Poljaki, Grki, Brazilci, Američani in Italijani.

Podrobni načrt, ki so ga bili izdelali v štabu maršala Alexandra, je predvideval, naj bi močnemu napadu Angležev na jadranskem delu fronte čez štiri dni sledil poglobljen napad ameriških enot vzhodno od Modene in zahodno od Bologne. Ko bi bila nemška fronta prebita, naj bi armadi sodelovali, da bi obkolili čimveč sovražnikov že južno od Pada, pri tem pa poslali močne oklepne enote proti severu, tako da von Vietinghoff ne bi mogel postaviti druge obrambne fronte v Poadižju.

8. armada naj bi prekoračila Pad severno od Ferrare, se namerila na Padovo in Istro, pri čemer naj bi bil njen končni cilj

zdržiti se s sovjetskimi divizijami, ki so se širile po Avstriji — »mimogrede« pa priti v Trst pred jugoslovanskimi partizani. Ameriška armada naj bi prekoračila Pad pri Ostiglii ter prodirala v črti Verona-Gardsko jezero—Brenner. Približno tako je tudi bilo. Von Vietinghoff se je zmotil, ko je mislil, da bo glavnina zavezniškega napada na jadranski fronti, vendar pa mu ni mogoče pripisovati krivde za to, da je nasel v aprilskih bojih.

Z nemškega stališča je bila njegova odločitev pametna: po zavezniškem napadu naj bi se Nemci prostovoljno umaknili z Gotske linije v začetku pomladi ter se nato utrdili v Poadižju ali v območju Brennerja. Hitler je na takšen von Vietinghoffov predlog odgovoril s kratkim »ne«: vojska naj ostane na Gotski liniji. Von Vietinghoff ni bil ne diplomat ne politik (tako na primer ni niti vedel, da se esesovski general Wolff v Švici pogaja o predaji Armadne skupine C), zato je molče ubogal.

Dne 9. aprila je desno krilo V. britanskega korpusa prešlo v napad. Italijanska skupina »Cremona« je zasedla Alfonsine, 10. aprila pa je napadel center in levi del V. korpusa (8. indijska divizija, 78. britanska divizija in novozelandska divizija) in II. poljski korpus Tistega dne je pre-

Ameriški vojaki korakajo v Apeninih

Prispevki za šolo — spomenik NOB

Občinski komite ZKS Idrija — 200.—; Maks Božič, Cerkno 207, 100.—; Skupščina občine Kranj — 30.000.—; Temeljna izobraževalna skupnost Idrija, 10.000.—; Stanko Runko — odstop, honorar pri »TV-15«, 107,40; Viktor Čeh — odstopljen honorar pri »TV-15«, 313,25; Osnovna šola Dolenjske Toplice (šolski dinar), 445.—; Julka Ličar, Cerkno, 50.—; Urša Stucin — Cerkno, 50.—; Rafael Purgar, Gor. Novaki, 30.—; Leopold in Olga Kosmač, Cerkno, 150.—; Pionirski odred Osnovne šole Cerkno, 1.444,50; Občinska konferenca SZDL Ljubljana—Center — 500.—; Občinski sindikalni svet — Kranj, 1.000.—; Cevljarski šolski izobraževalni center Ziri, 200.—; Igor Bončina, Idrija, Otona Zupančiča, 40.—; Osnovna šola Cvetko Golar, Skofja Loka (pionirski dinar), 531.—; Valerija Vrabec — Izola, Kosovelova 1 (dinar tečajnik), 200.—; Kolektiv »Standard« Idrija, 45.—; Kolektiv »Iskra« — tovarna radijskih sprejemnikov — Sežana, 122.—; Zavod za pospeševanje in razvoj turizma Bled — 1.250.—; Tomaž Pavšič — Idrija, Zupančičeva 32, 50.—; Kolektiv gimnazije »Jurija Vegca« v Idriji — 978.—; Ind. prodajna mreža »Pekov« Tržič, 2.500.—; Dijaški dom Cerkno, 2.000.—; SP »Simplex« — Idrija, 1.040.—; Gorenjska občila Kranj, 1.000.—; Trg. podjetje »Volna« Ljubljana, 1.000.—; Krajevna organizacija ZBB NOV Grahovo pri Cerknici 316.—; PO Vlada Miklavca na osn. šoli Vrhovec Ljubljana, 524.—; Krajevna organizaci-

355.—; Tobakna tovarna (skupno 5000), 2.500.—; Mehanotehnika — Izola, 11.000.—; IMOS Ljubljana, 2.500.—; Stanje 2. julija 1970 — 293.556,60 dinarjev. Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem — se najtopleje zahvaljuje za dosedaj sprejete prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke namenujejo: 5202-602-66 SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

šel v napad tudi X. britanski korpus z italijansko skupino »Friuli« in 12. aprila je bil že onstran Santerna.

Dne 12. aprila je hotel napasti tudi general Clark s 5. ameriško armado, toda dotlej lepo vreme se je nenadoma skazilo, tako da ameriški lovci niso mogli opraviti priprav. Začetek napada so preložili na 14. april. Zavezniška vojska je trdno držala v rokah linijo Bologna-Modena, toda nemški odpor je bil močan. Tako močan, da se je 8. armada morala zaustaviti, ko je na bojišče na posled le prišla vsa in izredno močna 29. divizija panzergradien.

14. april je bil odločilen dan. Von Vietinghoff se je tedaj le odločil, da osebno piše Hitlerju: dovolil naj bi umik vseh enot Osi za Pad, zakaj »ednole tako je mogoče rešiti industrijske predelne severne Italije, ki so velikega pomena vse do odločilne bitke«. Nemški poveljnik se je zavedal, da je boj izgubljen in da je treba le pridobiti čas in prostor. Vreme se je medtem izboljšalo in V. armada je lahko poslala v napad letala: 15. aprila so odvrli na Nemce 2.300 ton eksploziva.

Zavezniki so napredovali počasi, vendar vztrajno. Ameriška vojska z 10. gorsko divizijo na čelu se je naposled spravila čez hribe v ravnino z večjimi italijanskimi mesti. Nemci so se sicer dobro upirali, toda 8. divizija alpenjäger in 94. pehotna divizija sta bili že hudo zdelani. Slednje so vojaki iz ameriške gorske divizije popolnoma razbili, tako vrzeli niso mogli zamašiti niti bataljoni 90. tankovske divizije.

Skozi to vrzel je vdrla 10. gorska divizija 20. aprila natanko na sredi poti med Modeno in Bologno, medtem ko so bolj proti vzhodu osvobodili Casalecchio di Reno. Tistega dne so zavezniki odvrli italijanske padalce na območje Modena-Ferrara-Minella. General Clark je njihovo akcijo zelo pohvalil: naredili so veliko zmedo v nemškem ozadju (pobili so 500, ujeli pa 2.200 nemških vojakov).

Zadnja bitka v Italiji je bila dobljena. Von Vietinghoff je tistega večera pisal Hitlerju, da so njegove sile že tako razbite, da se ne bi mogle obdržati niti v taktični obrambi. Opozoril je Führerja, da v Italiji ni več razpoložljivih rezerv in da je nemška fronta razbita, zapisal je, da ima »hudo težko dolžnost« poslati tako črnogledo poročilo, naposled

pa je prosil Hitlerja, naj dovolj umik.

Povelje za umik je tudi prišlo. Če bi bilo prišlo prej, se pravi med 10. in 15. aprilom, bi se Armadna skupina C morda lahko še rešila, se pravi, da bi se umaknila v Poadižje in se tam utrdila. Tako pa je bilo prepozno. Dne 23. aprila so Američani (z Apeninov) in Angleži (s Comacchia) prišli v bližino Bondena in zajeli dve pehotni diviziji, dve padalski diviziji in veliko oklepnih enot.

Zavezniki so zmagali. Začelo se je zasledovanje bežečih Nemcev, ki je zavezniško vojsko v štirinajstih dneh pripeljalo v srce Alp. Zasledovanje je bilo hitro predvsem zaradi zavezniške letalske premoči. Letala so nenehno tolkla bežeče Nemce, inženirske enote pa so naglo gradile. V enem samem dnevu so inženirski VIII. armade zgradili 29 mostov čez reke in potoke.

Nemški poraz je bil tudi uraden, ko je poveljnik LXXXVI. oklepne armadnega korpusa (26. in 29. divizija panzergradien) general von Schwerin napovedal predajo. Oficirji in vojaki Tretjega rajha so metali orožje proč, zapuščali tanke, topove in kupe materiala. Dne 25. aprila je izbruhnil ljudski upor, ki ga je organiziral Narodnoosvobodilni odbor zgornje Italije, kar je po besedah generala Jacksona »popolnoma onemogočilo nemški umik«. Vse poti, po katerih naj bi pobegnili Nemci in privrženci republike Salo, so bile zaprte. Graziani je ponudil predajo ligurijske armade. Zadnja se je še bojevala 90. divizija oklepnih grenadirjev, prenehala se je točiti, ko so Američani zajeli njeno poveljstvo.

KONEC

LJUBLJANA ODDELEK ZA TURIZEM IN GOSTINSTVO

Priporočamo prijetne počitnice v Kaštelah pri Splitu
Nizke cene in dobra domača hrana
Plaža (kopališče) tudi za najmlajše v neposredni bližini
Za počitek in sprehode številni parki in zelenje
Avtobusni izleti vsak dan po dostopnih cenah
Prevoz iz Ljubljane in obratno vsak ponedeljek z udobnimi turističnimi avtobusi, ki obratujejo izključno za dopustnike v Kaštelah

Prijave in informacije SAP
Ljubljana, Titova 38, tel. 315-342

POPRAVEK

V 27. številki časnika TV-15 smo priobčili reportažo o gradbenem podjetju »Megrad«. Vsled prepozno dostavljene korekture, ki je bil list že dotiskan, objavljamo to pot popravek in sicer: Pri drugem odstavku, v drugi vrsti se črtata besedi: »na zaposlenega«

V drugi koloni reportaže pri drugem odstavku se črta celotni zadnji stavek reportaže. Gradbeno podjetje »Megrad« prosimo za razumevanje in se mu zahvaljujemo za poslane korekture.

Uredništvo »TV-15«

28

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga zavod MOK Ljubljana. Besednjava in kot glasilo ZBB NOV Slovenije in ZRSV Slovenije — Glas in slika» GOF »Dolce« Ljubljana (omniseva) — Ljubljana uredniški odbor — Letna naročnina 45 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za naročnike stane 30 dinarjev — Naročnike pošiljate na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana. Besednjava izhaja 10 poštne preda 108/XI ali na enak način čez 101-8-29 pri JDR Ljubljana — Telefonske številke: Glavna in odgovorni urednik 31 901 — Glasilo in novinarji 32-313 — Uprava 32.607 — Rokotstvo ne vračame